

EESTI KUNSTIAKADEEMIA

Restaureerimise teaduskond

Kais Matteus

Reesi Soodla

**TALLINNA VANALINNA MAALITUD TALALAGEDE
INVENTEERIMINE JA KATALOGISEERIMINE**

Bakalaureuse töö

Juhendajad: Hilkka Hiiop

Svea Volmer

Tallinn 2006

SISUKORD

Sissejuhatus bakalaureuse töösse	4
I OSA MAALITUD TALALAED – TAUSTTEAVE (Kais Matteus)	
Sissejuhatus	7
1. Allikad	9
2. Tallinna talamaalingute tüpoloogia	11
2.1 Ornamentaalsed maalingud	12
2.2 Puitalusel plafoonmaalid	16
3. Talalagede tehniline ülesehitus. Viimistlus	19
3.1 Laudise tüübid	19
3.2 Talade toetumise viisid	23
3.3 Viimistlus	25
4. Maalingute kahjustused	27
5. Terminoloogia	29
6. Restaureerimismeetodid/-tehnoloogia enne ja nüüd	31
6.1 Restaureerimisprotsess 1960-1988. aastatel	32
6.2 Restaureerimisprotsess tänapäeval	34
7. Eksponeerimine	38
7.1 Maalingu restaureerimismetodoloogia/ eksponeerimisviis	38
7.2 Eksponeerimise keskkond	40
8. Järeldused. Ettepanekud	41
Kokkuvõte	44
Kasutatud allikad	46
Lisa. Esialgne publitseerimata allikate/aruanete loetelu	48

II OSA KATALOOGI FORMAAT JA INVENTEERIMISE PROTSESS

(Reesi Soodla)

Sissejuhatus	53
1. Sobiva andmetöötlusprogrammi valik kataloogi jaoks	55
2. Korrektuurid kataloogi algsele formaadile	57
3. Kataloogi lahtrite pealkirjade ja sisu lahtiseletus	59
3.1 Märkused tabeli kohta	67
3.2 Tabelis kasutatud lühendid	67
4. Tööprotsessi kirjeldus	68
5. Järeldused	71
Kokkuvõte	73
Lisa 1. Eelprojekt	74
Lisa 2. Tõend Kultuuriväärtuste Ametist	78
Lisa 3. Tõend Kultuuriväärtuste Ametist	79

III OSA KATALOOG (eraldi köites)

1. Nimekiri Kais Matteuse inventeeritud talalagedest	
2. Nimekiri Reesi Soodla inventeeritud talalagedest	
3. Kataloogi info paber kandjal	
Lisa 1. Lagede koondnimekiri	
Lisa 2. Kaart Tallinna vanalinna maalitud talalagedega (eristatud on bakalaureuse töö käigus inventeeritud laed)	
Lisa 3. Kaart bakalaureuse töö käigus inventeeritud lagedega (eristatud on külastatavad ja piiratud külastatavusega laed)	
Lisa 4. Kaart bakalaureuse töö käigus inventeeritud lagedega (eristatud on Kais Matteuse ja Reesi Soodla poolt inventeeritud laed)	

SISSEJUHATUS BAKALAUREUSETÖÖSSE

Dekoreeritud interjöörid keskajast 21. sajandini moodustavad Eesti kultuuripärandi ühe väärtuslikuma osa. Eesti kunstiajaloo läteteks ning uhkuseks on kaunite maalingutega kirikud, järgnevad linnakodanike majad oma rikkaliku ornamendiga kaunistatud talalagede ja sillustega.

Alates 1953.aastast, mil avastati maalitud laetalad Raeapteegi remont-restaureerimistööde käigus, on Tallinna vanalinn järjest enam täienenud sarnaste leidudega. Igal aastal avavad restauraatorid uusi, seni tundmata maalinguid ajalooliste kihistuste alt (Tallinna raekoda, Niguliste pastorimaja), samas kui on hävinenud ja hävinemas ning unustuste hõlma vajumas informatsioon olemasolevatest maalingutest. Ei avalikkusel, kunstiajaloolastel, muinsuskaitseametnikel ega restauraatoritel ei ole terviklikku ülevaadet, kus ja millises seisus maalingud on ning millal ja milliseid restaureerimistöid on nende säilitamiseks teostatud. Tervikliku pildi saamiseks Tallinna vanalinnas olevatest maalitud talalagedest tuleb tihti rakendada detektiivi oskusi, kuna nende kohta on palju erinevat informatsiooni, mis tuleb üle kontrollida. Olemasolev materjal on laiali mööda erinevaid muinsuskaitse- ja restaureerimisinstituutide.

Reaalne situatsioon on see, et paljude maalingute säilitamistingimused ei luba neile enam pikka aega, mistõttu on äärmiselt oluline dokumenteerida maalingute olemasolu ja paiknemine, sest ühel hetkel pole seda enam võimalik teha.

Maalingutest rahuldava ülevaate saamiseks tuleb koondada objektilt kogutud ja erinevatesse instituutidesse laiali pillutatud teave ning luua kataloog, mis oleks kättesaadav andmebaas nii professionaalidele (kunstiajaloolased, muinsuskaitseametnikud, restauraatorid) kui avalikkusele.

Käesolev bakalaureusetöö on pioneeriks toomaks ajaloopärandit tänapäevasesse digitaalsesse keskkonda ning salvestamaks seda tulevatele põlvedele. Tudengitööna teostatav projekt paneb aluse arhitektuursete maalingute kataloogile, mis eelkõige kogub dokumentaalsed andmed olemasolevatest monumentaalmaalidest ning salvestab need ühtsesse süsteemi. Töö peaesmärgiks ongi Tallinna vanalinna talalagede maalingute inventeerimine ja digitaalse kataloogi loomine, mis kajastab infot nende restaureerimisest, konstruktsioonilisest ülesehitusest ja kunstiajaloo.

Lisaks sisaldab kataloog maalingute asukohta selgitavat graafilist dokumentatsiooni, fotomaterjali ja võimalikult terviklikku lagede nimekirja.

Teema päevakorralisust rõhutab veelgi fakt, et Tallinna Kultuuriväärtuste Amet pidas antud bakalaureusetöö raames tehtavat inventariseerimist ja katalogiseerimist väga vajalikuks ning see vormistati nendepoolseks tellimustööks, mille lõpuleviimine toimub käesoleva, 2006. aasta detsembris.

Bakalaureuse töö valmib kahe tudengi, Reesi Soodla ja Kais Matteuse ühistööna. Kuna maalinguid leidub vanalinnas rikkalikult (üle 100) ning inventeerimine on aeganõudev protsess, otsustati käesoleva töö raames kanda kataloogi neist vaid kindel osa. Et saada maalingute paiknemisest paremat ülevaadet ning hõlbustada tööd, otsustati maalinguid inventeerida selgelt piiritletud geograafiliste alade - tänavate kaupa. Kais Matteus kandis kataloogi Pika tänava ning Reesi Soodla Laia tänava, Tolli tänava ja Raekoja platsi hoonetes asuvad maalingud, mõlemad u 30.

Ülejäänud laed inventeeritakse väljaspool bakalaureuse tööd ning seda finantseerib Kultuuriväärtuste Amet.

Enne inventeerimise alustamist töötas Reesi Soodla välja kataloogi formaadi ning sinna kantava teabe iseloomu ning vormingu. Kataloogi täites tuli selle formaati pidevalt täiustada, kuna inventeerimise käigus selgus üha enam olulise informatsiooni tüüpe, mida tabel peaks tingimata sisaldama. Lõpuks koostati seletav dokument, mis aitab ja juhendab edaspidi kataloogiga tegelevaid isikuid.

Maalitud talalagede kunstiajaloolisest taustast, konstruktsioonidest, viimistlusest ja seisundist (kahjustustest) kirjutas Kais Matteus. Käsitletud on ka materjalikasutust ja eksponeerimisprintsiipe restaureerimises minevikus ja tänapäeval. See on väga oluline informatsioonipagas, elementaarne alus objektikesksele kataloogile.

Sellest tulenevalt vormistatakse bakalaureusetöö kolmest osast koosneva tervikuna, millest kahel on eraldi autorid. Viimase osana lisatakse tööle iga seni inventeeritud maalingutega lae kohta üks must-valge A4 formaadis väljatrükk, mille ühel küljel kirjalik info, teisel fotomaterjal. Lisatakse ka paar värvilist näidet, täismahus värviline väljaprint lagedest tehakse siis, kui kogu inventeerimisprotsess on lõpule viidud. Terviklikult ning kõige ilmekamalt näitab tehtud tööd siiski kataloogi elektrooniline formaat, mis pakub laiahaardelisemat kasutusvõimalust.

I OSA

MAALITUD TALALAED - TAUSTTEAVE

Kais Matteus

SISSEJUHATUS

Kataloogi koostamiseks ning edasiseks kasutamiseks on oluline teada antud valdkonda – talalagesid ja maalinguid - puudutavat taustinformatsiooni. Sellest lähtuvalt käsitleb antud töö sissejuhatava osana talalagesid ja puitalusel maalinguid nii kunstiajaloolisest kui tehnilisest küljest.

Esimesel puhul valgustatakse maalingute ajalugu; erinevaid kasutatud ornamente ja ajaloolist maalitehnikat. Mustrite tundmine annab võimaluse maalingut ligikaudselt dateerida ning määrata ta stiili, kuna enamasti tarvitati teadaolevatel perioodidel kindlaid tollal moesolnud ornamente.

Kirjeldatud on ka talalagede ülesehitust. Kuna leidub mitmesuguseid konstruktsioonilahendusi, on laed erineva laudise ja talade paiknemise ning talade toetumise viisi alusel grupeeritud.

Valdav enamus avatud maalingutest on seisundis, mis nõuab restaureerimist/konserveerimist. Töös on toodud peamised kahjustused ning nende põhjustajad. Vanade maalingute puhul vältimatu teema restaureerimine leiab käsitlemist nii praktilisest kui filosoofilisest-eetilisest aspektist, kuna toiminguga kaasneb alati kriitiline metodoloogia valik: kas piirduda üksnes konserveerimisega või restaureerida, rekonstrueerida. Asjaolud muudab veel keerulisemaks tööik, et restauraatorite seas puudub ühine arusaam nende terminite tähendustes.

Tutvustatakse seega üldisi tendetse ning materjalide kasutamist restaureerimises enne ja nüüd, kuna need on aja jooksul pidevalt muutunud.

Muljet maalingust mõjutab oluliselt ümbritsev keskkond ühes kõigi detailidega. Maalingu eksponeerimiseks on palju erinevaid võimalusi, kuid enamasti on see allutatud ruumi funktsioonile. Ehk asjaolu, et maalingud on nii loomulik osa meie igapäevaelust on ka põhjus, miks ei hinnata vääriliselt seda suurt kunstipärandit.

Töö kirjutamisel on kasutatud informatsiooni hankimiseks nii kirjalikke kui suulisi allikaid. Kuna maalitud talalagede kohta leidub vähe publitseeritud materjale, on toetutud peamiselt erinevate arhiivide dokumentidele ja vestlustele spetsialistidega. Kõige enam on valdkonda uurinud kunstiteadlane Krista Kodres, kelle kirjutatud tekstid olid antud töö jaoks suureks infopagasiks. Kasutatud on ka Helve Ilvese poolt talalagede maalingutele tehtud laboratoorseid värvipigmenti analüüse kajastavaid materjale ning Eve Palginõmme (nüüd Alttoa) diplomitööd. Kaasaegset restaureerimist puudutav info põhineb spetsialistide suulistel andmetel ning vaatlusel.

Teemadering on lai, kuna eesmärgiks on, et tööst saaks huvitavat teavet ning kasu nii professionaalid (kunstiajaloolased, muinsuskaitse ametnikud, restauraatorid) kui tavakodanikud.

1. ALLIKAD

Enam on teemat uurinud ning sellest kirjutanud kunstiajaloolane Krista Kodres. Tema poolt kirjutatud ülevaatlisku publitseeritud materjali leidub raamatutes Eesti Ajalugu 2¹; Ilus maja, kaunis ruum²; artiklitekogumikus Vana Tallinn³.

Kodrese monograafia käsikiri Tallinlane ja tema maja⁴ on põhjalik uurimus jõuka Tallinna kodaniku elamu planeeringust, sisustusest ning kaunistustest ca 1600 – 1700 koos ohtra fotomaterjaliga.

Krista Kodres on juba 1987-1989 aastal läbi viinud mahuka 3 köitesse jaotatud talamaalingute inventeerimise⁵, mis asub käsikirjana Muinsuskaitse Ameti arhiivis. Seal on ära toodud Tallinna ruumimaalingute arenguloolised jooned, maalingute nimekiri ning üsna spetsiifiliselt on kirjeldatud paljude maalingute ornamenti ning seisundit. Sama autor on koostanud mitmeosalise käsikirja Värv Eesti arhitektuuris⁶, mille II köide keskendub maalingutega talalagedele, lisatud on ka Helve Ilvese koostatud polükroomia keemiline analüüs. Köide VII sisaldab informatsiooni interjööri maalingute ajaloost, kasutatud värvidest ja tehnikatest. Antud publikatsiooni allikateks on peamiselt väliskirjandus, mille sisu eeldatavalt kajastus ka siinsetes maalingutes. 1989 aasta nummerdamata köitest saab lugeda barokkperioodi elamuinterjööri ja sisustusest Tallinnas.

Üldiselt kajastab Krista Kodres maalinguid peamiselt kunstiajaloolisest aspektist. Restaurator Eve Alttoa 1990. aastal kirjutatud diplomitöö⁷ sisuks on seevastu peamiselt polükroomsete talalagede restaureerimine 1960 – 1988 aastail. Autor kirjeldab erinevate objektide restaureerimise meetodeid, kuid avab ka maalingute ajaloolist tausta.

¹ Kodres, Krista. Eesti kunsti ajalugu 2. 1520-1770. Tallinn 2005. Eesti Kunstiakadeemia.

² Kodres, Krista. Ilus maja, kaunis ruum : kujundusstiile Vana-Egiptusest tänapäevani. Tallinn 2001. Prisma Print.

³ Kodres, Krista. Kaunis ruum – ootused ja tegelikkus. 17.-18. sajandi arhitektuuritraktaadid interjööri ja nende ideede kajastumine Eestis. – Vana Tallinn. Tallinn 1996. Estopol, lk 127-144.

⁴ Kodres, Krista. Tallinlane ja tema maja. Jõuka Tallinna kodaniku elamu ca 1600–1770. Maja, planeering, kaunistused ja sisustus. Köide IA. Monograafia käsikiri, esitatud filosoofiadoktori kraadi taotlemiseks. Tallinn 1999. EKA Kunstiteaduste instituut.

⁵ Kodres, Krista. Tallinna talalagede inventeerimine 1986-1989. Köited I-III. Muinsuskaitseameti arhiiv.

⁶ Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Muinsuskaitseameti arhiiv.

⁷ Palginõmm, Eve. Polükroomsete talalagede restaureerimine 1960 – 1988. Diplomitöö. Tartu 1990. Autori valduses.

Maalingute tüpoloogiat käsitleb nii Krista Kodres oma käsikirjas kui Eve Alttoa oma diplomitöös, kuid nende liigitused on mõneti erinevad. Krista Kodres tõstab esile 5 rühma : rullisornamendiga, akantusmaalinguga, paelornamendiga, marmoreeringmaalinguga ja rokokoo-ornamendiga laed. Samas on toodud ka palju näiteid koos kirjeldusega vastavasse rühma kuuluvatest maalingutest Tallinna vanalinnas. Alttoa liigitus põhineb väiksematel ornamendigruppidel: arabesk, moresk, grotesk, rullisornamentpealistisornament, pahkmikornament, akantusdekoor ja paelornament. Autor vaatleb neid üldisemalt; ennekõike kui levinud motiive renessanss- ja barokkajastu Saksamaal ja Madalmaades, tuues siiski näiteid ka Eesti varal.

Üheks oluliseks informatsiooniallikaks on restaureerimise ja harvem (värvi)uuringute aruanded, kus tavaliselt kajastub nii kunstiajalooline kui restaureerimist kätkev informatsioon. Üsna täpselt on dokumentides kirjeldatud maalingut ning lae konstruktiivset ülesehitust.

Helve Ilves ja Rita Arman on kirjutanud artikli The Conservation of Polychrome Beamed Ceilings⁸ arhitektuuri konserveerimise metodoloogia konverentsi tarbeks. Artiklis on ülevaatlikult kirjeldatud talalagede restaureerimisprotsessi perioodil, mil sageli teostati laboratoorseid värvuuringuid. On analüüsitud ka erinevaid liime ning puhastusaineid. Põhjalikumalt on kirjeldatud Suur-Karja 2, Toomkooli 23, Vene 12, Pikk 46 talalagede maalingute restaureerimistöid. Artiklile on lisatud täiendav tabel maalingu värvides sisalduvatest pigmentidest, mis põhineb laboratoorsetel uuringutel.

MA arhiivis asuvad ka 1980. aastatel Helve Ilvese poolt koostatud aasta jooksul VRV KAR-Gruppi restaureeritavatele objektidele teostatud pigmendiüuringuid kajastavad käsikirjad⁹.

Uurimuse läbiviimisel on informatsiooni hankimisel väga väärtuslikud suulised allikad (vestlused spetsialistidega), kuna leidub objekte, mille kohta on kirjalikud andmed ebapiisavad või puuduvad üldse. Pika staažiga talalagede restauraatorid Svea Volmer ning Aet Maasik andsid hea ülevaate neile teadaolevatest maalingutest Tallinna vanalinnas¹⁰.

⁸ Ilves, Elve; Arman, Rita. The Conservation of Polychrome Beamed Ceilings. - Architectural Monuments in Estonia and Scandinavia. Restoration in theory and practice. Ed. By Anne Lass, Juhan Maiste. Conference materials. Tallinn 1993, lk 142-157.

⁹ Ilves, Elve. Pigmendiüuringud VRV KAR-grupi restaureeritavatele objektidele. Kõide I. Tallinn 1984. Muinsuskaitseamet arhiiv, A-1263.

¹⁰ Intervjuud 1-3. Märkmed töö autori valduses.

2. TALLINNA TALAMAALINGUTE TÜPOLOOGIA

Absoluutne enamus Tallinna talamaalingutest maaliti 16. saj. lõpust – 18. saj. keskpaigani.¹¹ Lisaks laele on mõnikord maalitud ka aknasillused ja uksed.¹² Maalingute täpseks dateerimiseks piisav allikalis-faktoloogiline materjal puudub ning seetõttu saame neist enamikku analüüsida ning ajaliselt paika panna puht-kunstiajaloolise morfoloogilis-võrdleva meetodi abil.¹³

Tallinna ruumimaalijad pärinesid Saksa, Preisi ja Skandinaavia aladelt. Võib oletada, et 15. sajandil Euroopas levima hakanud mustiraaamatus jõudsid siinsete meistrite kätte ruttu. Kuna praeguseks on raamatuid põhjalikult uuritud, saab nende abil tuvastada mingi ornamendivormi vanuse ülemmäära.¹⁴ Võib öelda, et vanalinna hoonete lagedelt või leida kõiki sel perioodil kasutatud ornamente: moreski, lillmustreid, rullis- ehk pealisornamenti, knorplit ehk pahkmikku, akantust, paelornamenti, marmoreeringut ja rokokoo-orvandit.¹⁵

Püsiv konstruktsioonitraditsioon oli ilmselt üks põhjusi, miks Tallinna laemaalingute hulgas jäigi domineerima rütmiline ornamentaalne, mitte kompositsiooniline (plafoonmaal), eriti figuratiivne kaunistusviis. Kitsale talale polnud võimalik suuri kompositsioone teostada, sestap siis maalitigi rütmiliselt korduvat mustrit. Vahelaudise kitsale taanduvale pinnale maaliti samuti enamasti muster.¹⁶ Järgnevalt ornamentaalsete maalingute ornamentikast ja tüpoloogiast ning puidule maalitud plafoonide liigitusest ning neil kujutatust.

¹¹ Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 181.

¹² Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Elamuinterjäär ja selle sisustus Tallinnas barokiperioodil. Tallinn 1989. Muinsuskaitseameti arhiiv A-2283, lk 13.

¹³ Kodres, Krista. Tallinna talalagede inventeerimine. Tallinna ruumimaalingute arenguloolisi jooni. Maalingute nimestik ja restaureerimisettepanekud. Kõide I. Tallinn 1986. Muinsuskaitseameti arhiiv A-1638, lk 5-6.

¹⁴ Ibidem

¹⁵ Kodres, Krista. Eesti kunsti ajalugu 2. 1520-1770. Tallinn 2005. Eesti Kunstiakadeemia, lk 154.

¹⁶ Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 181.

2.1 Ornamentaalsed maalingud

Järgnev jaotus baseerub Krista Kodrese teadustööl jõuka Tallinna kodaniku elamust ca 1600-1770¹⁷, kuna liigitamise kord on loogiline ja mõistetav ning põhineb teemakohaselt Tallinna vanalinnas leiduvatel mustritel. Näidetena on toodud ka muudes allikates ära märgitud objekte.

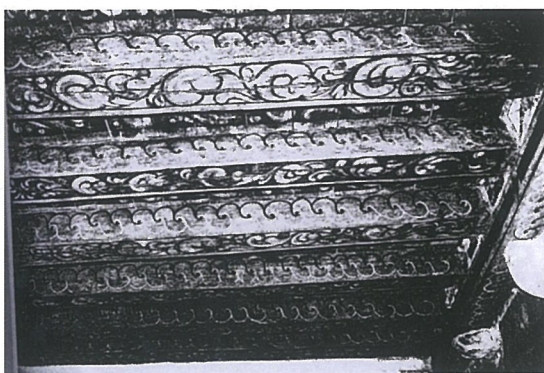
Mustrite alusel saab enamiku Tallinna elamute ornamentaalselt maalitud talalaed jaotada viide suuremasse tüpoloogilisse rühma. Rühmade eristamine on oluline dateerimise seisukohalt, sest peale üksikute erandite pole enamiku maalingute valmimisaeg dokumentaalselt fikseeritud.

Rullisornamendiga laed

Ornamenti iseloomustab üldiselt abstraktne kude ja teatav kompositsiooniline ambitsioon. Tallinna maalitud lagedel on rullismotiiv esindatud kõige vaesemal moel. Üritatud on tekitada kompositsiooni, rõhutades mustriga talade keskkohiti ja otsi. *Knorpel* –muster oli üks rullisornamendi variatsioone. Põhikoe moodustasid abstraktsed, suure keerduva koma või komadekobara sarnased motiivid. Varasem *knorpel* on küllaltki abstraktne rulluv mass (Suur-Karja 2), hilisemas dekooris on tõlvataolised tõmbid otsad omandanud äratuntava leheotsa kuju (Raekoja plats 12).



Raekoja Plats 12



Suur-Karja 2

¹⁷ Ibidem, lk 181-193.

Akantusmaalinguga laed

Kõige enam esineb Tallinna talalagedel lopsakat akantusväänalt (säilinud üle 20 lae), mis jõudis Eesti käsitöökunsti umbes 1670. aastatel. Kurvatuurselt kulgev katkematu akantus katab reeglina kogu talapinna. Väänla raamistuse moodustavad talade (profileeritud) servi mööda tõmmatud ühe või kahevärvilised triibud. Talade küljed on tavaliselt kaetud hõredakoelise marmoreeringuga, vahelaudisel on enamasti samuti looklev loorberi või eefeuväänel. Võrreldes rullisornamendiga maalingutega on taotletud mustri esitamist plastilisena.

Akantus on maalitud lopsakate, kohati voogavate, kohati hakitud vaba käe pintslitõmmetega, maalitud on ka varjujooned. Enamasti on kasutatud tumedat fooni. Näiteks Lai 23 ja Kuninga 1 elutubades, Lai 29 ja Apteegi 1 eeskodades. Tallinna tumedafooniliste akantuslagede valmimisaeg võiks olla 17. sajandi lõpp.



Raeapteek



Lai 23

Akantusmaalingutega lagede seas eristuvad aga heleda – valkja või helekollase fooniga laed, kus just akantus on maalitud tumedates toonides. Näiteks Pikk 44, Dunkri 6 ja Vaimu 2 elutubades, Pikk 7 ja Vene 12 õuemaja eeskodades, Tolli 4 II korruse saalis. Heledafooniliste akantusmaalingute oletatav hilisem valmimisaeg on 18. sajandi algus, kuuludes pigem kokku järgmise mustritüübiga.



Tolli 4



Dunkri 6

Paelornamendiga laed

Neid on Tallinna elamutes alles päris arvukalt. Ornament kujutab endast segu akantusväänlast, mis kohati muutub paelaks ja moodustab väänla sisse teatud geomeetrilise motiivistiku, tavaliselt koosneb see rombidest. Väänel on hõredakoelisem kui puhas akantus. Tallinna paelornamendiga laed on kõik maalitud heledale (valkjale, õrnkollasele) foonile ning neile on tüüpiline värvivaheldus, mis tähendab, et teinud ära ühe või kaks akantuse-paela „tsükli“ näiteks rohelisega, algab järgmine „tsükkel“ punasega jne. Näiteks Vaimu 2, Rataskaevu 4 ja Dunkri 6 tubades ja Raekoja 2 eeskojas. Enam ettetulevateks värvideks on Tallinna lagedel punane-roheline-ookerkollane-sinakashall. Talade küljed ja vahelaudis on reeglina kaetud marmoreering-maalinguga, harvemini leiab mõne muu motiivi, näiteks viinamarjaväät. Paelornamendiga laed mõjuvad heleda fooni ja hõreda mustriga „kergemana“ kui akantuslaed.

Kõik maalingud on valminud 18. sajandil.



Rüütli 12



Rataskaevu 4

Marmoreeringmaalinguga laed

See maalingutegrupp on samuti üsna arvukas. Maalingu moodustab nii talasid kui ka nende külgi ja vahelaudist kattev, marmorisüüd imiteeriv maaling. Reeglina oli maalingu foon valge või valkjashall, marmoreering ise aga teostatud sinise, halli ja mustaga. Tallinnas leiduvate lagede marmorsüü on maalitud bravuuriga ja mitte niivõrd imiteerivalt kui just üldist efektsust silams pidades. Oma heleda üldmulje tõttu muutsid nad ruumi valgemaks. Näiteks Pikk 54 ja Kiriku plats 3 tubades.

Maalingute dateerimine on väga raske. Tolli 4 teise korruse toa marmoreering näitab, et muster kõlbas hästi kokku ka veel 19. sajandi interjööriaitsega.



Pikk 54



Kiriku plats 3

Rokokoo-ornamendiga laed

Kõigi Tallinna rokokoomaalingute foon on valkjashele, rokokoo-orvandi motiiviga. Menetluseks on rokokoo stukklagede rikkalik kujundus.¹⁸ Näiteks Tallinna Rootsi Mihkli kirik, kus ornamendi põhiiseloorm on marmoreeritud aluspind ja helehallid toonid.¹⁹

¹⁸ Üprus, Helmi. Tallinna Raeapteek ja selles leiduvad maalingutega palklaed. Tallinn 1953. Muinsuskaitseameti arhiiv A-869, lk 18.

¹⁹ Ibidem



Rootsi-Mihkli kirik



Dunkri 6

2.2 Puitalusel plafoonmaalid

Plafoonid on reeglina maalitud kas täistalaele või laudisega talalaele.

Tavalises skeemis on maali keskel suur ovaalne või ümmargune keskkompositsioon, mille keskmesse paigutati n.ö. põhisõnum ja äärtesse seda „laiendavad“ lisandid. Tallinna plafoonmaalingud saab jagada gruppidesse. Jagamise aluseks on eelkõige laemaalingu struktuur ja siduv-raamiv ornamendistik.²⁰

Figuratiivsed plafoonmaalid

Piltmaalingud ammutasid teemasid populaarsetest embleemiraamatutest. Pildid polnud siiski pelgalt esindus-ja iluasjad, vaid täitsid ka retoorilist ülesannet, kandes endas sõnumit, mida omanik edastamist väärivaks pidas. Kodanlastest tellijad on pidanud oluliseks usulisi ja üldisi moraalseid väärtusi kandvaid süžeesid. Neid väljendati nii kristlike kui ka antiiksete teemade kaudu nagu mujalgi tolelaegses Euroopas.

Siin teostatud laemaalingute sisu, seega ka sõnum oli reeglina ülev, seda edastati mütoloogia ja piibli lugusid või nendega seotud üksikfiguure kujutava pildi abil. Ajaloopilt pidi nii õpetama vaatajat, lahutama meelt kui ka liigutama. Üleva sisuga narratiivse

²⁰ Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 194.

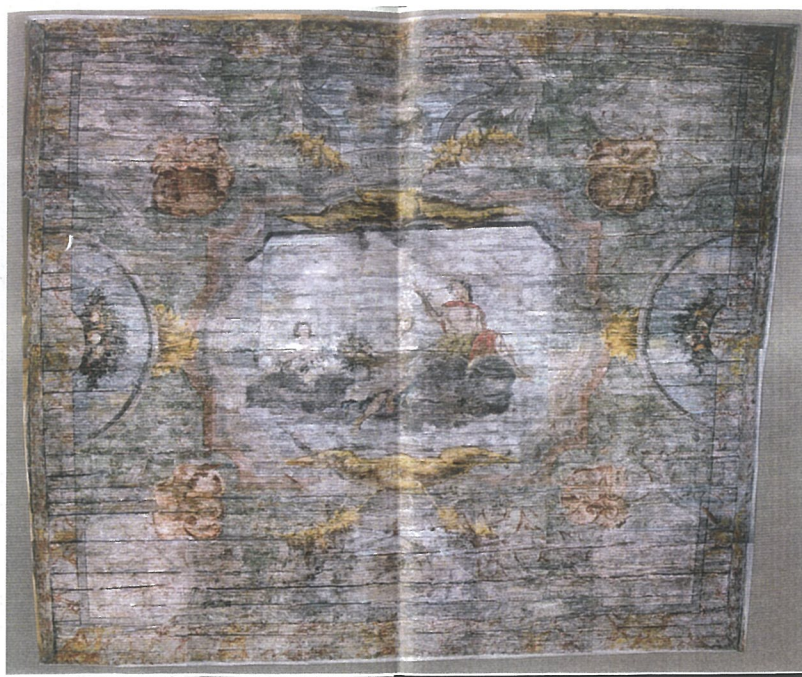
põhikompositsiooniga kaasnesid elutud ja elusad motiivid- ornamendimotiivid, esemed, loomad-linnud jms, mis aitasid kaasa pildi põhiteema idee avamisele. Sagedamini kasutatavateks motiivideks olid maali ümbritsev rokokoo-või akantusornament.

Mitte kõik figuratiivsed plafoonid polnud allegooriliste stseenidega. Leidus ka lihtsamaid, vaid pilvedega taevast ning linde kujutavaid maalinguid. Elamus Pikk 71 on taevafoonile maalitud ka lendlevaid putosid. Nii sai vähemate kuludega tuua tuppa „taevase paradiisi“.²¹



Pikk 12

²¹ Kodres, Krista. Eesti kunsti ajalugu 2, lk 154-161.



Pikk 33

Ornamentaalsed plafoonmaalid

Nn sisuta maalingud, millel puudusid „pildid“ ja kogu laepind oli kujundatud ornamendiraamide ja nendevahelistes väljadesse paigutatud mustrimotiivide abil.²² Näiteks maaling Pikk 68 teise korruse ruumis, kus marmoreeringuga kassetti ümbritseb uhke rokokoo-ornament.



Pikk 68

²² Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 196.

3. TALALAGEDE TEHNILINE ÜLESEHITUS. VIIMISTLUS

Esmalt tuleks valgustada hoonete plaanilahendust, kus talalaed asuvad.

Elamute põhitüübiks on kaheruumiline, nn diele-dornse tüüpi hoone, milles eeskoda – diele – asub suurema ruumina tänava ääres, sellele järgneb väiksema ruumina köetav elutuba – dornse. Sellisele kaheruumilisele plaanitüübile kaasneb mitmeid variantlahendusi, milles ruumide järjekorda või asetust tänava suhtes on muudetud.²³

Mõnikord lisandus nimetatud ruumidele ka diele kõrval asetsev kamber („kammer” ja „beykammer”), mida kasutati põhiliselt magamiseks. 17. saj. lõpus–18. sajandil võetakse elamiseks kasutusele maja teine korrus, kuhu mõnikord rajatakse saal - kõige pidulikum suur ruum. 18. sajandil ilmub uus kambri mõiste „saalkammer”, mis tähendab saaliga külgnevat kambrit.²⁴

Maalingutega tavatseti kaunistada peamiselt diele ja dornse lagesid, kuid neid esineb ka teistes eluruumides, näiteks diele ja dornse-pealsetes ruumides. Lagesid on dekoreeritud ka mõnedes õue(hoovi)majades.

3.1 Laudise tüübid

Tallinna elamu talalae konstruktsioon kujutas endast teatud vahemaa tagant üksteise kõrvale piki lage paigutatud talade rida. Laetalade vahepind kaeti laudisega.²⁵ Talade paigutuses ja laelaudises kohtame mitmesuguseid lahendusi. Küllaltki harv on nn täistalalagi, kus tahutud palgid on paigaldatud vahetult üksteise kõrvale.²⁶ Tiheda sammuga talade puhul võib laudis paikneda paralleelselt taladega, suurema vahekauguse puhul on see risti.

Tallinnas on domineerimas kitsama sammuga talavahed (ca 20-30 cm).²⁷ Lauad – tavaliselt servatud, vahel ka profileeringuga – võivad olla paigaldatud ülekattega või siis serv-servaga. Viimasel juhul võivad lauad olla kas punnitud või ilma.²⁸

Vanalinna lagedel võib kohata viit erisugust laudise ning talade paiknemise lahendust.

²³ Mäeväli, Sulev. Ehitus- ja kunstimälestisi Tallinnas. Tallinn 1986. Perioodika, lk 92.

²⁴ Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Elamuinterjäär ja selle sisustus Tallinnas barokiperioodil, lk 15-20.

²⁵ Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 181.

²⁶ Palginõmm, Eve. Polükroomsete talalagede restaureerimine 1960 – 1988. Diplomitöö. Tartu 1990. Autori valduses, lk numereerimata.

²⁷ Kodres. Tallinlane ja tema maja, lk 180.

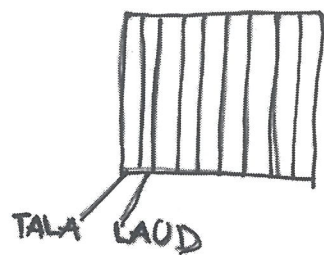
²⁸ Palginõmm. Polükroomsete talalagede restaureerimine.

1. Taladega samasuunalise laudisega lagi

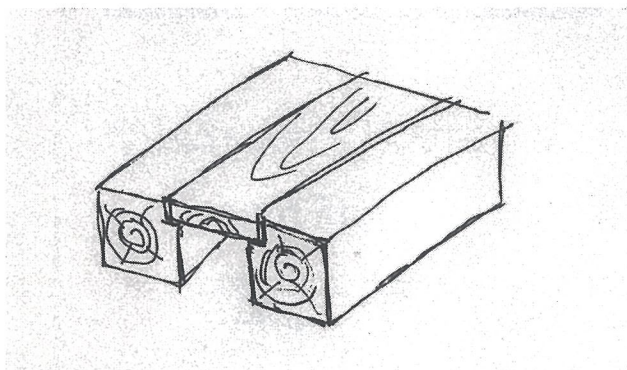
• RISTLÕIGE



• LAE VAADE

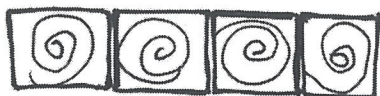


*Konstruktsiooni selgitav kolmemõõtmeline joonis

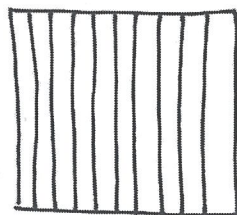


2. Täistalalagi

• RISTLÕIGE



• LAE VAADE

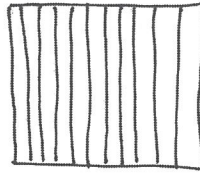


3. Täislaudisega lagi

• RISTLÕIGE



• LÄE VAADE



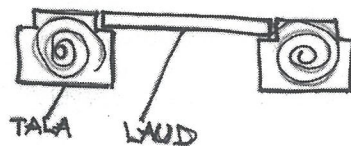
• LAUDISE RISTLÕIGE



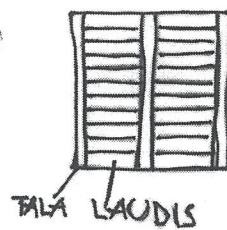
4. Taladega risti asetseva laudisega lagi

A) VALTSIDELE TOETUV LAUDIS

• RISTLÕIGE



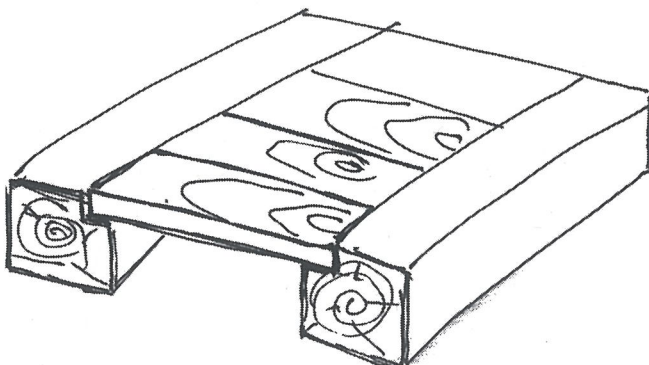
• LÄE VAADE



• LAUDISE RISTLÕIGE



*Konstruktsiooni selgitav kolmemõõtmeline joonis

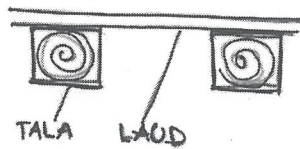


B) TALASID KATTEV LAUDIS

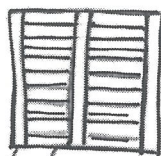
• RISTLÕIGE

• LAE VAADE

• LAUDISE
RISTLÕIGE



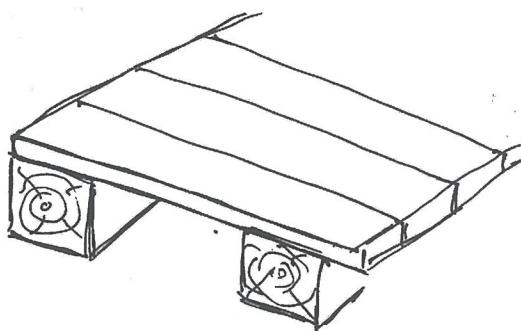
TALA LAUD



TALA LAUDIS



*Konstruktsiooni selgitav kolmemõõtmeline joonis



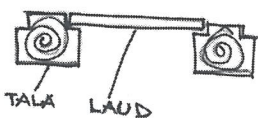
5. Taladega risti asetseva poola laudisega lagi

A) VALTSIDELE TOETUV LAUDIS

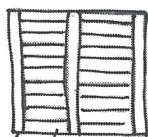
• RISTLÕIGE

• LAE VAADE

• LAUDISE
RISTLÕIGE



TALA LAUD



TALA LAUDIS

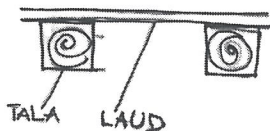


B) TALASID KATTEV LAUDIS

• RISTLÕIGE

• LAE VAADE

• LAUDISE
RISTLÕIGE



TALA LAUD



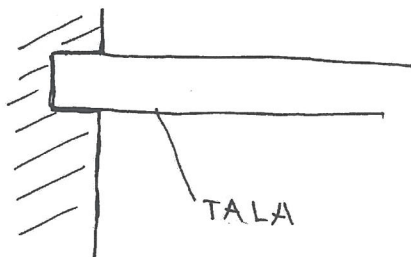
TALA LAUDIS



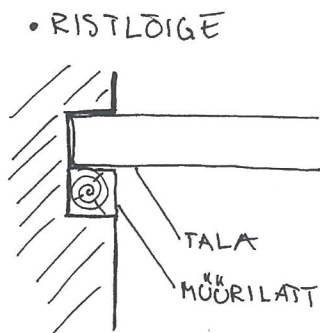
3.2 Talade toetumise viisid

Neljakülgseks tahutud talad toetusid paest raiutud müürilatile või karniisile, mida omakorda toetasid kivikonsoolid. Avarates ruumides, kus külgsainte kaugus teineteisest ületas 6 meetrit – pidi lagesid toetama ristuva ematala või sedagi toetava piilariga. Nii tehti enamikus Tallinna elamute suurtes eeskodades.²⁹

1. Tala toetub talapessa



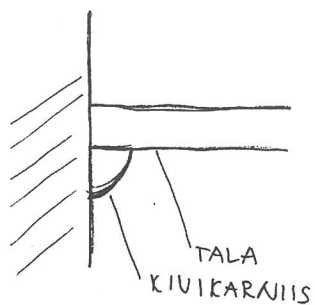
2. Tala toetub müürilatile talapessa (seina sisse)



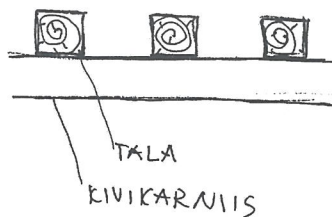
²⁹ Kodres, Krista. Tallinlane ja tema maja, lk 181.

3. Tala toetub kivikarniisile

• RISTLÖIGE

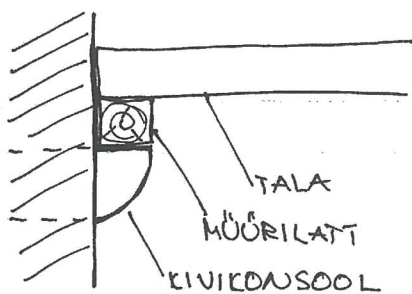


• EESTVAATE RISTLÖIGE

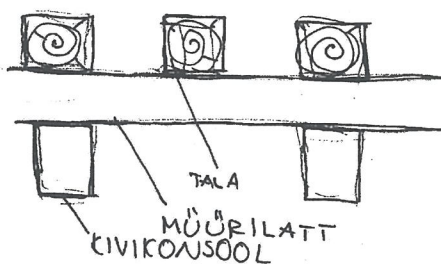


4. Tala toetub müürilatile, mis toetub kivikonsoolile

• RISTLÖIGE

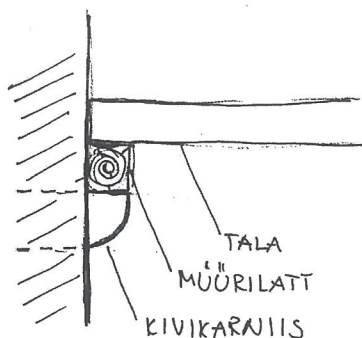


• EESTVAATE RISTLÖIGE

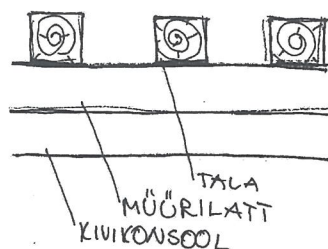


5. Tala toetub müürilatile, mis toetub kivikarniisile

• RISTLÖIGE



• EESTVAATE RISTLÖIGE



Talalagede pealmine osa kaeti tollase soojustusmaterjali- liivaga, mis oli ütlasti ka hea müraisolaator. Taladevahelised praod topiti takku täis e. takutati. Seda tehti põhiliselt täistalalagede korral, kuid takutati ka tala ning laudise vahelisi pragusid.³⁰

3.3 Viimistlus

Maalimiseks pidi puidu pind olema võimalikult tasane ja sile, ilma pragudeta. Talade läbimõõduga puidu kuivades tekivad sinna aga pea alati tuulepraod. Seetõttu tuli enne kruntimist ja maalimist lõhede varjamiseks kleepida neile ca 5 cm laiused lõuendi või paberiribad, liimimiseks kasutati nahaliimi (vähem kondiliimi). Seejärel krunditi laepind enamasti nahaliimi ja kriidi seguga, mille peale kanti omakorda ühtlane foonvärv.³¹

Värvi koostisosad on sideaine ning pigment. Maaliti peamiselt liimvärvidega, seega oli sideaineks naha- või kalaliim. Vähem kasutati tempera- ja õlivärve. Maalrikäsitöö ajaloos on kuni 18. sajandini kasutatud naturaalseid, st loodusliku päritoluga värvipigmente.

³⁰ Intervjuu talalagede restaureerimise spetsialist Svea Volmeriga. 2. nov. 2005. Märkmed töö autori valduses.

³¹ Ibidem

4. MAALINGUTE KAHJUSTUSED

Paljud restauraatorite poolt avatud talamaalingud on halvas seisukorras. Sagedasteks nähtusteks on värvikihi pragunemine, pulbristumine (sideaine kadu) ja irdumine tükkidena. Puidu (aluspinna) ning viimistluskihtide kahjustumine on peamiselt põhjustatud sobimatutest kliimatingimustest. Maalingud asuvad ju „elavas keskkonnas“, st kas eramajas või avalikus ruumis, olles nii avatud kõikvõimalikele kahjustustele. Kahjustuste iseloom sõltub paljudest teguritest: asukohast, värvikvaliteedist jm. Maalingu tumedamad värvipinnad on tavaliselt rohkem tolmustunud kui heledamad, kuna sisaldavad rohkem pigmenti ning vähem sideainet. Järgnev tekst põhineb intervjuul Svea Volmeriga³⁵.

Peamised maalingute kahjustajad:

- Niiskus

Maalingule on ohtlik nii järsk niiskustaseme muutus kui pidev liigniiskus, mille allikaks võib olla puitkonstruktsiooniga kokkupuutes olev kivimüür kui ka katuse või seinte lekkimisel sisseimbunud sademetevesi, mis võib viimistluskihid laiali uhtuda. Liigniiskuse tavalisemaks avaldusvormiks on hallitus ja mädanik, mis põhjustavad puidu lagunemist. Samuti võib muutuda niiskuse toimet viimistlusmaterjalide värvitoon.

- Mehaanilised kahjustused
- Bioloogiline kahju (erinevad kahjurputukad, hallitus, mädanik)
- Mustus

Maalingusse imbunud mustus võib tunduvalt muuta selle tonaalsust.

- Põlengud
- Ülevärvimised
- Ülekrohvimised

Krohvimisest on tingitud krohvimati jäljed, naelaaugud ja maalingusse sööbinud lubi ning rooste.

- Irdunud lõuendi-või paberiribad talade tuulepragudel.

Alati on puidu kuivamisel tekkinud talapaledele pikilõhed. Reeglina on need enne maalimist kaetud lõuendiribadega. Kuna liim kaotab aja jooksul siduvuse, kipub lõuend

³⁵ Intervjuu talalagede restaureerimise spetsialist Svea Volmeriga. 2. nov. 2005.

aluspinnast irduma ja sellest on põhjustatud ca 5 cm laiused ilma maalinguta puidu tsoonid.

- Talavahedest pudenenud takk

Aastate jooksul on talalagede peale kogunenud prahti ja mustust, mis hakkab taku irdumisel pragudest pudenema.

- Ebakompetentne / ebaõnnestunud restaureerimine.

Enne maalingu restaureerimist ning tööde teostamise ajal puudub sageli ruumis stabiilne kütterežiim ja õhuniiskuse protsent võib olla keskmisest kõrgem. Ruumi kütmist tuleks sel puhul alustada järk-järgult, kuna järsud kliimamuutused võivad põhjustada liimaine struktuurilist kahjustumist.

Soovitavad kliimatingimused:³⁶

- ☐ Ruumitemperatuur +18 kraadi - +22 kraadi
- ☐ Suhteline õhuniiskus (RH) pidevalt 50-55% RH
- ☐ Lubatav valgustugevus enim 150 lx
- ☐ Valgustamisel on oluline vältida objekti soojenemist
- ☐ Optimaalseim ja hoidvaim on kasutada libisevat või peegelduvat, aga mitte otsevalgust; samuti tuleks hoiduda otsesest päikesevalgusest.
- ☐ Ruum on soovitatav hoida võimalikult tolmuva, samuti tuleks vältida õhu saastatust, lahtisi tulekoldeid, suitsetamist.

³⁶ Koppel, Kristi; Volmer, Svea. Maalitud täistalalagi Lai 30a/ Pikk 33. Restaureerimise aruanne. Tallinn 2003. OÜ Vana Tallinn arhiiv.

5. TERMINOLOOGIA

Et rääkida restaureerimise meetoditest, tuleks esmalt analüüsida ning ühisele mõistmisele jõuda terminoloogias. Mis on konserveerimine, restaureerimine, rekonstrueerimine? Eri aegadel restauraatorite poolt koostatud aruannetes leidub kõiki mõisteid, kuid kõrvutades kaht objekti, mille puhul on näiteks tarvitatud sõna rekonstrueerimine, võivad selle vasted osutuda väga erinevateks. Muinsuskaitseamet on püüdnud olukorda lahendada, sätestades aktsepteeritavad terminid ning tegevused mälestistele, lähtudes muinsuskaitse õiguslikest alustest ja rahvusvahelistest kokkulepetest³⁷. Nendeks on:

1. Konserveerimine

Tööde kompleks, mis tõkestab mälestise edasise hävinemise selle konstruktiivsete ja dekoratiivsete elementide kindlustamise ja kaitsega neid muutmata; säilib ajalooline kihistus.

2. Restaureerimine

Tööde kompleks, mis tagab mälestise autentse ajaloolis-arhitektuurse seisundi fikseerimise väärtusetute ja ilmet rikkuvate lisandite (kihistuste) eemaldamisega ning puudevate osade taastamisega teaduslikult põhjendatud kujul.

1. Remont

Tööde kompleks, millega hoitakse korras mälestise tehnilist seisundit ilmet või detaile muutmata. Mõnel juhul samastub terminiga hooldus.

Järgnevalt terminid ja tegevused, mida on kasutatud või kasutatakse, kuid mis pole muinsuskaitse õigusaktidega lubatud ega rahvusvaheliselt aktsepteeritavad: revitaliseerimine, saneerimine, renoveerimine, regenereerimine, taastamine, kohandamine, teisaldamine, rekonstrueerimine.

Viimane on tänapäeval väga probleemne sõna, mille kasutamine on kõrgemate restaureerimisinstituutide arvamusel taunimisväärne, kuna praegune põhiline üldist tunnustust leidnud meetod mälestise säilimise tagamisel on konserveerimine. Restauratorid aga peavad terminit paljudel juhtudel sobivaks ja korrektseks teostatud tööde kompleksi kirjeldavaks sõnaks. Näiteks kui laemaalingul moodustavad kaod 2/3 lae pinnast ning see osa maalitakse säilinud 1/3 eeskujul tagasi, peavad restauratorid õigeks nimetada seda

³⁷ www.muinas.ee/õigusaktid

rekonstrueerimiseks, muinsuskaitse aga restaureerimiseks. Taolist „tagasimaalimist“ e rekonstrueerimist teostatakse reaalselt niikuinii, hoolimata sõna keelamisest.

Muinsuskaitseameti poolt sätestatu võib kehtida hästi arhitektuurimälestiste puhul, kuid maalitud talalagesid tuleks käsitleda eraldi kategoorias. Peab tunnistama, et praegusel hetkel ei ole meil kindlat ühist kõigile osapooltele sobivat ning meelepärast terminitesüsteemi.

6. RESTAUREERIMISMEETODID/- TEHNOLOOGIA ENNE JA NÜÜD

Esimesed siinsed maalitud talalaed avastati ning restaureeri 1950ndatel, samasse perioodi jääb ka esimeste restaureerimisettevõtete loomine.

1950. a. alustas tegevust Teaduslik Restaureerimise Töökoda (TRT), mis 1968. a. nimetati ümber Vabariiklikuks Restaureerimisvalitsuseks (VRV). Selle juures loodi 1970. aastate algul Kunstialaste Restaureerimistööde (KAR) grupp, kelle ülesandeks jäi muuhulgas ka interjööri maalingute restaureerimine. 1978. a. eraldus VRV-st iseseisev Kultuurimälestiste Riiklik Projekteerimise Instituut (KRPI), hõlmates uurijaid ja projekteerijaid. 10 aastat hiljem, 1988.a. ühendati VRV ka KRPI iseseisvate asutustena koondisesse „Eesti Restauraator“ („ER“), nimetades ühtlasi KRPI ümber Riiklikuks Uurimise ja Projekteerimise Intsituudiks (RUPI) „Eesti Ehitismälestised“ („EE“). Samal aastal moodustati VRV KAR-grupi baasil väikeettevõtte „KAR-Grupp“. ³⁸

Tänapäeval tegelevad vanalinna talamaalingutega peamiselt 2 eraettevõtet: OÜ Vana Tallinn ja AS KAR-Grupp.

1950ndatel leiti esimesed maalitud talalaed. 1970. aastal teati Tallinnas vaid 10 maalingu olemasolu, 1990. aastaks ulatus nende arv 50, praeguseks on neid enam kui 100. Pidevalt avastatakse ehitustööde käigus uusi maalinguid. Esimesi maalinguid peeti haruldasteks ning leid sai väärilise tähelepanu osaliseks, ka järgnevaid avastusi peeti väga olulisteks. Ilmselt maalitud talalagede rohkusest tingitult on tänapäevaks suhtumine nendesse jähnenenud.

Teisalt on paljude tavainimeste hoiak aga paarikümne aasta taguste tõekspidamistega võrreldes lugupidavam, leitud maalinguid osatakse enam väärtustada. Erinevatel andmetel hävis nõukogude ajal hulk maalinguid, kuna hoone üldremondi käigus visati „koledad vanad värviplekilised“ talalaed lihtsalt minema. Samas tuleb nentida, et ka praegu esineb juhtumeid, kus omanik leiab, et maalingud on hoone ehitustegevust takistavaks leiuks ning need „kaotatakse“.

1980-1990. aastad on Eesti teadusliku restaureerimise praktikas väga olulised, kuna sel perioodil teostati palju laboratoorseid polükroomiauurimisi/ pigmendianalüüse enne restaureerimistööde algust. Töid sel alal peeti tähtsaks ning neid rahastas riik. Tänapäeval on laboratoorsete uuringute võimalused tehnoloogia arengu tõttu tohutult avardunud.

³⁸ Palginõmm. Polükroomsete talalagede restaureerimine.

Talamaalingute puhul tehakse neid Eestis üliharva (üksnes väga probleemsete objektide puhul) põhjusel, et tellija kes maksab ei ole uuringutest huvitatud majanduslikel kaalutlustel; riigi-poolne toetus uuringutesse on aga väike.

Töödel kasutatud meetodid on muutunud/ arenenud mõneti ajaga, kuid üldiselt võib käsitleda restaureerimisvõtteid ning kasutatud vahendeid 1960-1990ndate aastateni ühe peatüki all ja periood 90ndatest kuni tänapäevani moodustab teise peatüki.

6.1 Restaureerimisprotsess 1960-1988. aastatel

Nõukogude perioodil tehtud töödest annab detailse ülevaate Eve Palginõmme 1990. a. valminud diplomitöö³⁹, info pärineb ka 1989. aastal avaldatud Helve Ilvese sisukast artiklist⁴⁰. Kuna puidu kahjustumisega väheneb paljudel juhtudel ka talade kandevõime, kasutati ulatuslikult puitkonstruktsioonide kahjustatud osade väljavahetamist uue puiduga (eriti sage oli laudiselaudade asendamine). See võis piirduda ka väiksemate plombeerimistega. Rakendati ka meetodit, et säilitati kasvõi lauapaksune kiht maalinguga originaaltalast ning see kinnitati uuele puitkonstruktsioonile.

• Puhastamine

Sageli oli esmaseks tööks maalingu puhastamine hilisematest viimistluskihtidest. Polükroomia väljapuhastamine toimus mehaanilisel teel kuivmeetodil kasutades pintsli, skalpelli jms. Nii mõnigi kord kasutati seejärel ka sobivaid lahusteid (tärpentiin, pineen) ja nende segusid (vesi: pineen: piiritus). Sageli lisati puhastamisel kasutatavale materjalile (näiteks piiritus või vesi) veel pindaktiivset ainet OP-10 või OP-7. Nimetatud aine lisamisprotsent võis ulatuda 0,1-5%-ni. Hilisemate ülemaalingute eemaldamiseks kasutati värvikihti pehmendavat KMT-pastat. Paraku kasutati vahel puhastamisel ka mitmesuguseid sünteetilisi puhastusvahendeid, kontrollimata mil määral need säilinud polükroomiat kahjustavad.

Kui värv kippus pudenema, eelnes puhastamisele värvikihi kinnitamine.

1984. aastast hakati teostama restaureerimistöodele eelnevaid laboratuurseid uuringuid viimistlusvärvide, maalingute pigmentide, kruntide, sideainete jm. koostisest.

³⁹ Palginõmm. Polükroomsete talalagede restaureerimine.

⁴⁰ Ilves, Elve; Arman, Rita. The Conservation of Polychrome Beamed Ceilings, lk 142-157.

- **Kinnitamine**

Igal objektil töötati värvikihi kinnitamiseks välja sobiv metoodika. Kasutatud materjal pidi taluma teataval määral temperatuuri ja niiskuserežiimi kõikumisi. Kinnitusmaterjalidena kasutati mitmeid sünteetilist ja orgaanilist päritolu liimide vesilahuseid. Viimasest kasutati kalaliimi (3-5 % vesilahus), mille puhul hiljem soojendati liimitud pinda tagamaks suuremat imendumist. Vahel lisati kalaliimi lahusele antiseptikuid (mürkaineid hallituse vastu).

Kalaliimile lisati plastifikaatorina mett, kuid sageli täheldati mee väljakristalliseerumist, mistõttu liimikiht muutus rabedaks.

Orgaaniliste liimide kõrval võeti 1960ndatel kasutusele mitmeid sünteetilisi materjale mida toodeti spetsiaalselt restauraatoritele. Näiteks termoplastilised vinüül-atsetaat vaigud, akrülaadid ja epoksiid-vaigud. Enamkasutatavad sünteetilised kinnitusmaterjalid olid polüvinüülpriiritus ja polüvinüülatsetaadi (PVA) dispersioonidena vees saadud akrülaatliimid nagu VA2EGA (vinüülatsetaadi kopolümeer 2-etüül-heksüülakrülaadiga) ja SVED (vinüülatsetaadi kopolümeer etüleeniga). SVED-i kasutati kontaktliimina ja ka sideaine asendajana, VA2EGA-d värvikihi konsolideerimiseks. Vajadusel kasutati mõlema aine nelja kuni mõneteistkümne protsendilist vesilahust.

Tolleaegsed konserveerimistöõde tulemused näitavad, et nii sünteetilise kui kalaliimiga kinnitatud laed olid teatud aja pärast võrdselt heas seisundis, kuid üldiselt eelistati sünteetilisi liime.

Kinnitusmaterjale kanti peale pintsliga, värvikihi alla viidi see süstlaga. Irduva värvikihi korral kasutati profülaktilist kleeibist – liimimist õhukese suitsupaberi abil.

- **Toneerimine**

Maalingu esteetilise kvaliteedi saavutamiseks toneeriti seda ehk varjati hävinud autorimaalingu alasid. Selleks kasutati vees lahustuvaid värve, et säiliks võimalus toneeringut eemaldada. Samuti kaeti vahel originaalmaaling eelnevalt mõne kaitsekihiga.

Kui varem kasutati nn *tratteggio*- sarnast meetodit - triibutamist ja täpistamist, siis 80ndatel hakati toneeringuid tegema põhiliselt lausvärviga. Kui originaali joonist või värvitooni ei taastatud, kaeti värvikaod mõne neutraaltooniga.

Reeglina konserveeriti polükroomseid talalagesid koha peal ilma lage demonteerimata. Leiti aga, et sellise mooduse juures olid paljud protsessid raskendatud, mistõttu peeti sobivamaks konserveerimist laboratooriumis.

6.2 Restaureerimisprotsess tänapäeval

Täna sel päeval rakendatavaid restaureerimismeetodeid tutvustas restauraator Svea Volmer⁴¹.

Võrreldes varasemaga on muutunud arusaam, et restaureerimisel kasutatavad materjalid peavad olema täielikult eemaldatavad. Kuna tegelikkuses ei ole see põhimõtteliselt võimalik, on suundumus öelda, et need peaksid olema nõ taastöödeldavad ehk taasaktiveeritavad.

- **Avamine**

- **Puitkonstruktsioonide restaureerimine**

Talade restaureerimismeetodid on jäänud üldiselt samaks. Tavaline on kahjustunud puidu plombeerimine, suuremate kahjustuste korral ka talade väljavahetamine koha peal. Puidu immutamist, mida varem praktiseerisid Poola restauraatori, tänapäeval ei rakendata.

Talavahede puhastamine. Kui laepealset põrandakonstruktsiooni ei avata ning laepealne täitematerjal ning mustus jäävad oma kohale, isoleeritakse talavahed takuga.

- **Puhastamine**

Lubi- ning liimvärvi pindade puhul võib kuivpuhastus osutada ainsaks võimalikuks puhastusmeetodiks. Pea alati on häid tulemusi andnud lihtne taignakummiga (leiva või saia sisu) pinna töötlemine. Seda on võimalik ka ise erinevatest komponentidest kokku segada liigsete/ mittesoovitavate lisanditeta, mida alati leidub saias või leivas. Kuivpuhastusmeetodi võimalused on avardunud ning tänapäeval toodetakse vahendit ka tööstuslikult, efektiivselt kasutatakse Wishab kuivpuhastuskäsna. See eemaldab mustuse värvi pinnalt kui ka pragudest.

Maailmapraktikas on tänapäeval suund kõikvõimalike puhastusvahendite ning liimide geelistamisele. Geelistatud puhastusvahend ei imbu materjali sisse vaid töötab rohkem pindmiselt, järelikult kahjustab vähem materjali struktuuri.

Tänapäeval on välistatud puhastamisel kontrollimata protsendi ning pH-ga ammonjaagivesilahuse kasutamine, mida tehti veel 5 aastat tagasi. Maksimaalne lahusti pH võib-olla 8,5, kõrgem pH kahjustab juba maalingukihi struktuuri.

Puhastamisel kasutatakse enam geelistatud, kontrollitud pH-ga ammooniumtsitraadi lahust, mille geelistajaks on metüülselluloos.

⁴¹ Intervjuu Svea Volmeriga. 9. dets. 2005. Märkmed töö autori valduses.

1960-1988. aastatel kasutatud pindaktiivsed ained OP-10 ja OP-7 asendusid üheksakümnendatel Triton-iga, kuid praeguseks seda enam ei toodeta, kuna see osutus kantserogeenseks. Täna kasutatakse pindaktiivsete ainena toodet Tween 20, mis aitab veel liikuda pooridesse ja on ühtlasi puhastusaineks.

Äärmisel vajadusel kasutatakse ka erinevaid tööstuslikke värvieemalduspastasid (Wenfex, Duxola, Bums jne), mille põhitoimeaine on metüüleenkloriid.

1980ndatel kasutatud KTM pasta on oma retseptuuri järgi valmistatud segu, mille koostist teab vaid H. Ilves. Ka tänapäeval kasutavad eriti Põhjamaade restauraatorid üha rohkem taoliseid oma retseptiga segusid.

• Kinnitamine

Irdunud lõuendi-või paberiribad tala tuulepragudel liimitakse tagasi või asendatakse uutega. Lõuendiribade puhul liimitakse kõige alla Mikolent paber või nn jaapanipaber, siis marliriide riba ja alles siis lõuendiriba. Kui tuulepraod on olnud kaetud paberiribadega, liimitakse nende alla ainult paber.

Paberi- ja marlikiht on vajalikud isolatsiooniks ningpuidu liikumisest tulenevate pingete neutraliseerimiseks.⁴²

Värvikihi liimistamine ehk konsolideerimine

Orgaanilisi liime kasutatakse jätkuvalt, kuid kalaliim on talalagede puhul üldjuhul asendunud vähem puhta jänesenahaliimiga, mis on võrreldes esimesega ajale, valgusele ja kliimale vähem vastupidav. Orgaanilistest liimidest kvaliteetseim kalaliim, mida restauraatorid on aastaid tulemuslikult kasutanud, on tänasel päeval muutumas defitsiitkaubaks, sest looduslik tooraine on vähenenud. (Venemaalt tulnud kalaliimi saadi Kaspia mere tuurakala ujupõiest, kuid kalavarude drastilise vähenemise tõttu ei toodeta seda enam). Kala-ning jäneseliimi puhul rakendatakse soojendamist soojaspaatliga läbi kuumakile, kuna orgaanilised liimid on termotöödeldavad.

Orgaanilistest liimidest on kõige vähem viskoosne zelatiin (luuliim), mistõttu sobib hästi mattide värvipindade konsolideerimiseks.

⁴² Koppel, Kristi; Volmer, Svea. Hoonetekompleksi „Kolm öde” maalitud talalagede restaureerimistöõde koondaruanne. Tallinn 2003. OÜ Vana Tallinn arhiiv.

Liime on võimalik muuta piirituse lisamisega pindaktiivsemaks. Jänesenaha- ja kalaliimi puhul seda teha ei saa, vajadusel on võimalik neile piiritust ette viia.

Kõik on suhteliselt taasaktiveeritavad materjalid.

Kuna orgaaniliste liimainetega ei saa lahendada kõiki konserveerimisprobleeme, siis üha enam kasutatakse uusi parandatud omadustega sünteetiliste materjale:

Polüvinüülalkoholid

Füüsikalis-keemilistelt omadustelt küllaltki lähedased naturaalsele liimidele. Tänapäeval kasutatakse liimaineid Mowiol ja PVOH (varem kasutatud PVAL-i analoogid). Viimane võib muutuda aja jooksul mittetöödeldavateks.

Akrüülpolümeerid

Tänapäeval kasutatakse SVED-i asemel toodet Paraloid B72 (akrülaat), mida peetakse sünteetilisest materjalidest üheks stabiilsemaks. Sobib hästi konsolideerimiseks, lakkimiseks ning ka pigmendi sideaineks.

Dispersioonakrülaadid

VA 2 EGA-d asendavad nüüd tooted Acronal (vinüülatsetaadi ja vinüülkloriidi kopolümeer), Primal (akrüül emulsioon), Plextol (dispersioonakrülaat). Tänapäeva praktikas puitpolükroomia neid üldiselt ei kasutata, erandlikel juhtudel vaid Acronali (pindaktiivseim).

Enam on kasutama hakatud tselluloosi baasil liime (tselluloosi derivaate) mis on keemiliselt puhtamad kui varasemad tärgliseliimid. Näiteks piirituses lahustuv liim Klucel G (hüdrosüül-propüülselluloos) sobib hästi pigmendi kinnitamiseks ja paberi liimimiseks. Liimi tarvitatakse olukordades, kus värvikiht ei kannata vett või mingil muul põhjusel ei ole soovitatav puitu liigniiskust viia. Ka sobib Klucel G mattide värvide konsolideerimiseks. Tselluloosliimi kasutatakse ka geelistajana.

Konsolideerimisel ja liimimisel kasutatakse põhiliselt pehmet pintslit, harva injekteerimist (süstimist). Eriti õrnade värvikihtide kinnitamisel tesotatakse liimistamine läbi profülaktilise kleebise.

• **Toneerimine**

Toneeringute isoleerimiseks autentsest maalingust on võimalik kasutada vahekihina lakikihti. Võtet ei saa kasutada lubiliimvärvide ning igasuguse mati värvipinna korral. Tervet maalingut lakkida otsustatakse üldjuhul tänapäeval ainult siis, kui see on olnud ka algselt lakitud.

Erandolukord võib tekkida juhul, kui maaling vajab lisakaitset (näiteks ruumis, kus suitsetatakse ohtralt).

Lubi- või liimvärvidega teostatud maalingute puhul ei saa sageli kasutada toneerimiseks veeslahustuvaid värve, kuna tekivad oreoolid. Kui toneerimine osutub siiski möödapääsmatuks, kasutatakse kuivpastelle.

Toneerimisel kasutatakse ka värvi sideainena dispersioonakrülaate ning polüvinüülatsetaati Mowilth 20 nende ja originaalvärvi erineva lahusti tõttu.

Talalagesid restaureeritakse meil *in situ*, st. koha peal, kuna tervete talalagede demonteerimine, transportimine, restaureerimiseks saalisuuruste ruumide leidmine on väga keerukas protsess. Aja jooksul ümber ehitatud majadest ei pruugi tervete talade väljakeeramine uuest ja akendest võimalik olla. Juhul kui pärast restaureerimistööde lõppu esineb veel remonttegevust, kaetakse restaureeritud maaling seniks kinni.

7. EKSPONEERIMINE

7.1 Maalingu restaureerimismetodoloogia/ eksponeerimisviis

Muljet maalingust mõjutavad teostatud restaureerimistööd, kus olulist rolli omavad valitud metodoloogia (suunitlus) ja tehtud tööde kvaliteet. Tööde õnnestunud teostamise eelduseks on põhjalikult läbi mõeldud eesmärk. Restaureerija peab tundma objekti minevikku, olema teadlik olevikust ning ennustama ka tulevikku, peab mõistma kunstiteost tervikuna tema kultuuriruumis. Mõned aja jooksul toimunud muutused on esteetiliselt kaunid ning rõhutavad ajaloolist substantsi; teised võivad olla peitnud, moonutanud või muutnud maalingu väljanägemist. Igasse objekti peab suhtuma individuaalselt, hindama just temale iseloomulikke näitajaid ning neid arvestades otsustama, mis väärib säilitamist ning kuidas teostada restaureerimine.

Vastupidiselt (paari)kümne aasta tagusele valdavale metodoloogiavalikule pooldatakse tänapäeval enamasti konserveerivat lähenemist. Samas taastatakse ka praegu paljudel suurte polükroomiakadudega maalitud talalagede puhul puuduvad kujundid.. Võrreldes viimase aastakümne rekonstrueerimisi varasematega, võib täheldada erinevust - hilisemad tööd on teostatud pieteeditundelisemalt, arvestades enam säilinud originaalifragmentidega. See tuleneb uuest ajalootunnistamise ning eetikakontseptsioonidest, uuest väärtushinnangutest, mis tunnistavad aja pöördumatust.

Mulje, mille jätavad pärast restaureerimist kaks lae avamisel sarnases seisus olnud maalingut, mille säilivus oli protsentuaalselt sama ning kahjustused analoogsed, võib olla oluliselt erinev. Näiteks võib tuua 1981. aastal KARi restaureeritud Pikk 7 dornse laemaaling, kus suhteliselt hästi säilinud originaalviimistluskihi mustrite alusel teostati rekonstruktsioon kogu lae ulatuses. Originaal eksponeeriti sondaazina ühel talal poole meetri ulatuses, mujal kaeti see rekonstruktsiooniga. Eesmärk viia maaling valmimisaegsesse esteetilisse seisundisse ei ole täidetud, kuna tulemuseks on täiesti uuena näiv maaling, mis tundub võõrkehana ajaloolise hoone kontekstis. Pealegi ei ole valitud metodoloogia autentsust silmas pidades õigustatud. Kriitika tollaste restaureerimismeetodite suhtes on õigustatud, kuna lubamatu on ülemaalimine, mis kahjustab ja moonutab originaali. Põhjendamatult on ükskõikne suhtumine muutustesse, mis paratamatult tekivad aja kulgemise protsessis.

Eksponeerimise kontseptsiooni välja mõtlemine on raske ülesanne. Tuleb arvestada maalingu seisundit enne ning pärast väljapuhastamist. Kui esineb mitu maalitud viimistluskihti, valitakse eksponeeritav, hinnates kõikide kihtide seisundit, säilivust ja ajaloo- ning kunstiväärtust. Kunstiteos määrab restaureerimise tingimused, mitte vastupidi.¹ Otsuse tegemisel peab teoreetiliselt arvestama kaasaegse restaureerimise väärtushinnangutega, mis rõhutavad erinevate kihistuste ja paatina kaitsmise vajadust. Praktiliselt teostatakse restaureerimistöid tihti silmas pidades vaid esteetilist muljet; terviklikkust ning ühtsust. See on ka vastutulemine tellija soovidele, kes pigem ihkab näha veatut erksavärvilist maalingut, mis oleks „nagu uus“, ega ole huvitatud kõikide kihtide dokumenteerimisest, mis lõhuksid visuaalset terviklahendust.

Tees, et kõikidesse ajaloolistesse kihistustesse tuleb suhtuda austusega, väljenduks maalingute puhul kõikide kihtide säilitamises. Paraku sellist anti-restaureerimist tegelikkuses ei tehta. Kui ikka esimene (vanim) maalingukiht on väga väärtuslik ning võrreldes hilisemate kihtidega ka terviklikumalt säilinud, tuuakse viimased eksponeerimisel ohvriks. Lisanduste eemaldamisel peab jälg sellest monumendile alles jääma kui dokument. Austuse ning aususe väljendajateks teevad restauraatorid sõltuvalt eksponeeritavast kihist sondaazilõigud kas pealmistest (hilisematest) või alumistest (varasematest) maalingutest.

Rohkem on olukordi, kus sondaazidena on esitatud varasemad maalingufragmendid ning eksponeeritavaks kihiks on viimane, kõige uuem ning seetõttu tavaliselt ka kõige paremini säilinud.

Selline autentsusele suunatud viimistluskihtide demonstreerimine on kujunenud omaette probleemiks, millel on küll õilis eesmärk - ajaloo dokumenteerimine ning informatsiooni edasiandmine vaatajale -, kuid mis oma funktsiooni alati hästi ei täida. Tavavaataja, kelle kunstiajaloolised teadmised on sageli napid, ei suuda paljandeid lugeda ning nende mõte jääb arusaamatuks. Raskusi tekitab ka eksponeeritud kihtide järgnevuse tuvastamine, millega isegi kogenum silm võib hätta jääda. Niisiis pole sondaazidest omandatav teave üheselt mõistetav ning tulemuseks võib olla vale info omandamine ning arusaamatus.

Esteetiliselt on oluline ka sondaazi paiknemine laepinnal, kuna see on maalirütmi katkemine ning võib seetõttu visuaalselt häirivaks osutuda. Sondaaz püütakse teha kohta, kus ta oleks nähtav, kuid ei hakkaks domineerima ning väga pildi kompositsioonilist tervikut mõjutama.

¹ Jokilehto, Jukka. A History of Architectural Conservation. Oxford 1999. Butterworth-Heinemann.

7.2 Eksponeerimise keskkond

Muljet maalingust mõjutab oluliselt ümbritsev ruum ühes kõigi detailidega. Nagu eespool mainitud, on enamik vanalinna ruumidest aktiivses kasutuses, funktsioneerides näiteks poena, hotellina, toitlustusasutusena, korterina vms. Sellest tulenevalt on teostatud viimistlustööd ning valitud sisustus ning valgustus, mis mõjutavad samuti maalingu esteetikat.

Nii mõneski interjööris, kus on maalitud talalagi, leidub ka sellega seotud või iseseisvaid väärtuslikke interjööridetaile, näiteks maalitud aknasillused, kivitahvlitega aknapõsed või raidkivist nikerdatud aknavahesambad, erinevad nišid, raidportaalid ja seinamaalingud. Ka lage kandvad konstruktiivsed osad on sageli vormistatud esteetiliselt kauniteks. Näiteks erisuguse kujuga müürilatti toetavad kivikonsoolid või dekoratiivselt viimistletud talasid (ja müürilatti) toetavad kivitarniisid. Selline säilinud ajalooliste dekoratiivsete interjööridetailide kogum, moodustunud ansambel, loob antud keskkonda lisaväärtuse. Mida enam on minevikutunnistajaid, seda terviklikuma ning informatiivsema mulje saab ajaloolisest ruumist. Üks rikkalikuma säilinud interjööridetailide komplektiga ruum on Pikk tänav 45 dornse, milles asub restoran Bonaparte. Lisaks laemaalingule on seal puutüve kujutav aknasammas, uhke peremärkide vappidega siseportaal ja lavatooriumi nišš, millel reljeefsed palendikivid ja silluskivi. Ajalooline substantis on paremini tajutav, kui ülejäänud viimistluses on kasutatud looduslikke ning ajaloolisi materjale ja tehnikaid. Selline naturaalne keskkond harmoneerub paremini sageli kadudega ning kahjustunud maalinguga, lumivalge ja sileda kipslae ja vana dekoreeritud viimistluspinnaga koosmõjul tekib aga dissonants. Ebakõla või konflikt võib osutuda peene ning kvaliteetse kujunduse korral huvitavaks, kuid sagedamini tekitab tunde, et maaling on justkui kontekstist välja rebitud ning ajaloo mõõde on sealjuures kadunud. Uus versus vana heaks näiteks võib pidada Harju paiknevat Sushi-house restorani interjööri, kus kvaliteetsete materjalide tagasihoidlik minimalistlik lahendus kõrvu vanade taladega näib huvitav ja kaunis.

Veel üks oluline mõjur maalingute eksponeerimisel on valgustus. Viimane on eriti oluline fragmentaalselt/osaliselt säilinud maalingute vaatlemisel, kus hea valgustuse korral on võimalik fragmendid esile tuua ning hõlbustada kujutatust tervikpildi saamist. Hea valgustuse kriteeriumid puuduvad, see tuleks seada, arvestades konkreetse maalingu iseloomu ja seisukorraga. Vahel aitab kujutatut paremini lugeda soe ja hajutatud valgus, mis peidab kadusid ja katkendlikkust. Kui säilivus on vähene, peaks valgus olema eredam, et üksikud maalingufragmendid märkamatuks ei jääks. Pikk 7 dielet valgustavad suured halogeenlamid, mis on kinnitatud otse taladele, varjates vähestki säilinud ornamenti.

8. JÄRELDUSED. ETTEPANEKUD

Tallinna vanalinnas leidub väärtuslikke ning erakordseid hästi teostatud puitalusel laemaalinguid, millest avalikkus ei ole teadlik. Neist pole kirjutatud ning puudub isegi üldsõnaline dokumentatsioon või inventeerimine. Maalitehnilisest küljest vähemnõudvate ornamentaalsete maalingute kõrval, mida leidub siinsetes interjöörides enam ning mille mustrid korduvad, on olukord traagiline ka harvem esinevate ning väärtuslikumate plafoonmaalide osas, mille kompositsioonid olid tavaliselt ainulaadsed. Tegemist on suureformaadiliste meisterlikult teostatud figuratiivsete narratiivsete maalidega, mis nõudsid maalijalt oskusi ning loomingulisust. Näiteks võib tuua plafooni Pikk 12 I korruse ruumi täislaudislae, mis remonttööde käigus avati ning mis on nüüd ruumis asuvas kaupluses eksponeeritud, kuid restaureerimata.

Remondi, ümberehituse või restaureerimistööde alustamisel tuleb Tallinnas enamikus hoonetes esile kunstiväärtusi. Maaling on osa ruumist ning enamikku elamupinda Tallinna vanalinnas kasutatakse aktiivselt. Ajalooline ruum on integreeritud kaasaega, kuna teenib veel tänapäeval inimkonna huve, täidab praktilist funktsiooni. Kuna ei saa eraldada maalingut ja ruumi, tähendab see, et ka lael olev kunstitöö on osa meie igapäevaelust, mitte eraldatud ning täielikult kaitstud taies muuseumis. Mineviku ja oleviku vahetult tunnetatav vastandus lisab laemaalingutele võlu ning teeb nad unikaalseks.

Samas kaasneb mainitud eripäraga paratamatult probleem - huvilistel puudub võimalus nendega tutvuda. Tuleb leppida faktiga, et hulk kõrgklassilisi kultuuriväärtusi jääb tavakodanikel nägemata, kuna maalitud laed asuvad kas eraomandisse kuuluvais eluruumides või siis kodanikele avatud äripindadel, mille valdajad ei soovi, et nende ruume külastatakse mõnel muul eesmärgil (maalinguvaatlus) kui sooviga kasutada/omandada nende poolt pakutavat teenust/kaupa.

Muinsuskaitse seadus sätestab paragrahvis number 26 avaliku juurdepääsu kinnismälestisele:

(2) Eraõiguslik isik, kelle kinnisasjal mälestis asub või kelle kinnisasja tavakohane juurdepääsutee mälestiseni viib, peab tagama igaühe vaba läbipääsu mälestiseni päikesetõusust loojanguni.

(3) Mälestiseks olevasse ehitisse või selle õue pääseb omaniku või valdaja lubatud ajal ja korras.

Seaduses ettenähtud õigusi juurdepääsuks maalingutele tavakodanikud tegelikkuses ei kasuta,

kuna puudub informatsioon maalingute olemasolust ning ka kõnealusest seadusest.

Kuna maalingud moodustavad väärtusliku osa meie hinnalisest kultuuripärandist, tuleks teavitada inimesi nende eksisteerimisest ning leida praktilisi võimalusi, kuidas huvitatud saaksid neid ka näha. Kõige algsem, kuid esmatahtsaim lahendus on lagede inventeerimine. Kuna paljusid maalitud lagesid pole eelmainitud takistuste tõttu võimalik oma silmaga imetleda, on võimalikuks alternatiiviks mahukas info- ja illustratsiooniderohke raamat. Kirjutamine on aega ning raha nõudev ettevõtmine, milleni teema uurimise hetkeseisu arvestades võib jõuda alles mõne aasta pärast. Piisavalt teadmisi on ainult ajaloolistele interjööridele spetsialiseerunud kunstiteadlasel Krista Kodresel, kellel on ka praktiline talamaalingute inventeerimise ning uurimise kogemus. Talamaalingute kataloogi näol oleks tegemist inforikka baasmaterjaliga, mis osutub edasistele uurijatele väärtuslikuks teadmistevaramuks.

Äramainimist leiavad seal kõik vanalinna talamaalingud, mida suudetakse tuvastada ning pea kõiki on vähem või rohkem detailselt kirjeldatud. Töö osutub väärtuslikuks nii edasistele uurijatele kui tavavaatlejatele. Kataloogi mõningasi vormilisi ümberkorraldusi tehes, on võimalik kujundada kompaktne maalinguid tutvustav materjal, mis oleks ka panus turismiarendusse.

Äärmiselt oluline on kunstiteose restaureerimise puhul range dokumentatsioon. Oluline on fikseerida ning jäädvustada objekt enne ning pärast, soovitatavalt ka tööde kestel. Veneetsia Harta 16. paragrahvis on kirjas, et konserveerimis-restaureerimistöödega peab alati kaasnema põhjalik dokumentatsioon analüütiliste ja kriitiliste aruannete näol, mis on illustreeritud jooniste ja fotodega. Dokumentatsioon peaks paiknema mõne ühiskondliku organisatsiooni arhiivis, et see jäädavalt säiliks ja uurijatele ligipääsetav oleks. Tallinna vanalinna kultuuripärandit puudutav info asub peamiselt Muinsuskaitse Ameti ning Kultuuriväärtuste Ameti arhiivides. Dokumentatsioon on aga lünklik ning kohati puudulik, mille üheks põhjuseks on meie lähiajaloo iseärasus - ei väärtustatud info säilitamist. Tähtsusetu ei ole ka tõsiasi, et raha ning aja võitmiseks teostatakse restaureerimistööd tihti „mustalt“. See tähendab, et makstakse restaureerivale firmale või inimesele „otse kätte“ ning säästetakse maksudena riigile minev summa. Ka ajakulu on nii toimides väiksem, sest ei pea koostama seaduslikult teostatud tööde juures kohustuslikku dokumentatsiooni.

Senisest suuremat tähelepanu tuleb pöörata dokumentatsiooni kvaliteedile. Selle koostaja peab suutma kokku panna infokogumi, mis on selgelt loetav ning üheselt arusaadav ka inimesele, kes pole objektiga enne kokku puutunud. Adekvaatse ning teabeküllase teksti ning

fotode kõrval peab kindlasti olema ka objekti asukohta kindlalt määratlevad joonised või plaanid. Paraku ei valmi alati peale restaureerimistöid sellistele nõuetele vastav range dokumentatsioon, sageli on aruanded esmatähtsates punktides ebapiisavad. Näiteks võib puududa peale maja aadressi, kus asub maalitud talalagi, igasugune edasine viide maalingu asukohale hoones. Tihti kasutatakse asukohta määratlevas tekstis sõnu „vasakpoolne“ ning „parempoolne“, mis on ebamäärased ning subjektiivsed selgitused. Dokumentide kehva kvaliteedi põhjus ei pruugi olla koostaja oskamatus ja ebaprofessionaalsus, vaid ajanappus. Tänapäeva kiireneva elutempoga kaasneb kiiruse nõudmine ka restaureerimistöodes, kuna objekti valmimise tähtajad on sageli lühikesed. Restaureerimine on aga aeganõudev täppistöö, kus kiirustada ei tohi ei kontseptsiooni loomisel, praktilistes töodes ega ka dokumentatsiooni koostamisel. Vastasel korral kannatab kvaliteet.

On paslik mainida, et dokumentatsiooni kvaliteedi osas võiks eeskujuks olla paarkümmend aastat tagasi Tallinnas tegutsenud ja oma materjalikasutuse ning meetodite pärast terava kriitika osaliseks saanud Poola restauraatorite aruanded. Need on ülevaatlikud ning piinlikult täpsed, varustatud ohtrate joonistega. Näiteks Raekoja plats 12 diele restaureerimisaruandes on lae igast talast joonis, kust on näha teostatud rekonstruktsioon pisidetailideni välja.

KOKKUVÕTE

Tallinna vanalinna ajalooliste hoonete interjöörides on säilinud arvukalt kaunilt maalitud talalagesid. Need maalingud on siinse ajaloopärandi oluline osa, ometi puudub kindel teadmine palju neid on ning kus nad asuvad. Ka ülevaade nende ajaloost ning seisundist on puudulik. Probleemi lahendamiseks oleks sobivaim luua võimalikult informatiivne maalitud talalagede kataloog, mis hõlmaks nii restauraatorite ja ajaloolaste töö hõlbustamiseks vajalikku kui tavakodanikke huvitavat teavet.

Objektide külastamisel kogetu põhjal selgus üllatavalt, et kohalikud elanikud/töötajad ei pruugi olla teadlikud maalingute väärtusest. Kui tallinlased ei pööra oma ajaloopärandile tähelepanu, ei osata seda ka võõrastele tutvustada. Kataloogi valmimine oleks kindlasti üheks võimaluseks aidata kaasa nii turistide kui kohalike elanike ajalooliste teadmiste avardamisele, tõuseks teadlikkus väärtustamiseks maalinguid, mis on ju ajaloolise ruumi kaunimaid elemente.

Käesoleva töö eesmärgiks oli koguda võimalikult palju talalagesid ja maalinguid – puudutavaid materjale ning panna nendest kokku teemakohane informatiivne taust. Autor pidas oluliseks kirjeldada ornamentaalsete maalingute ajalugu, erinevaid Tallinnas esinevaid mustreid ja maalitehnikat; ka talalagede kui maalikandjate konstruktsiooni. Peab tõdema, et publitseeritud materjalides leiduv info on ülistavat laadi ning ei anna piisavalt teavet. Kuid kui lisada neile arhiivimaterjalid ning käsikirjalised uurimused, saab küllaltki hea kunstiajaloolise tausta.

Vajalik oli ka anda ülevaade maalingute restaureerimismeetoditest ning töödel kasutatavatest vahenditest. Selleks tuli tuua välja ka avatud maalingute peamised kahjustused. Kuna eriti just viimase kümnendi jooksul on restaureerimis/konserveerimisprotsess paljuski muutunud, pidi teemat käsitlema kahes perioodis. Analüüsides ning kõrvutades polükroomsete talalagede restaureerimismeetodeid/-tehnoloogiat enne ja nüüd, võib öelda, et erinevused tulenevad nii materjalide tehnoloogilistest uuendustest kui ka ajastule omastest eksisteerivatest väärtushinnangutest. Ülevaate saamiseks valdavatest suundumustest maalingute restaureerimisel tuli konsulteerida restauraatoritega ning tutvuda erinevate aruannetega, kuna need on ainsad informatsiooni allikad.

Praeguseks võib nentida, et kõiki Tallinna maalitud talalagesid sisaldava kataloogi koostamine on keeruline ülesanne, kuna pidevalt tuleb põrkuda probleemidega, et paberkandjal olevad andmed on lünklikud, sootuks kadunud või puuduvad üldse. Seetõttu on äärmiselt oluline maalingud hetkel dokumenteerida ning leiduv info koguda ühte andmebaasi.

KASUTATUD ALLIKAD

Arhiivimaterjalid ja käsikirjad:

Ilves, Elve. Pigmentiuuringud VRV KAR-grupi restaureeritavatele objektidele. Köide I. Tallinn 1984. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-1263.

Kodres, Krista. Tallinlane ja tema maja. Jõuka Tallinna kodaniku elamu ca 1600–1770. Maja, planeering, kaunistused ja sisustus. Köide IA. Monograafia käsikiri, esitatud filosoofiadoktori kraadi taotlemiseks. Tallinn 1999. EKA Kunstiteaduste instituut.

Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Maalingutega talalad. Polükroomia keemiline analüüs. Köide II, 1. Tallinn 1982. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-858.

Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Elamuinterjäär ja selle sisustus Tallinnas barokiperioodil. Tallinn 1989. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-2283.

Kodres, Krista. Värv Eesti arhitektuuris. Interjööri maalingud, värvid, tehnikad. Köide VII. Tallinn 1984. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-1296.

Kodres, Krista. Tallinna talalagede inventeerimine. Tallinna ruumimaalingute arenguloolisi jooni. Maalingute nimestik ja restaureerimisettepanekud. Köide I. Tallinn 1986. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-1638.

Kodres, Krista. Tallinna maalingutega talalagede inventeerimine 1987.a. Tallinna interjööride värvikujundus 17. ja 18. sajandil. Köide II, 1. Tallinn 1987. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-2310.

Kodres, Krista. Tallinna talalagede inventeerimine 1989. a. Köide III. Tallinn 1989. Muinsuskaitseameti arhiiv, A-2665.

Koppel, Kristi; Volmer, Svea. Maalitud täistalalagi Lai 30a/ Pikk 33. Restaureerimise aruanne. Tallinn 2003. OÜ Vana Tallinn arhiiv.

Koppel, Kristi; Volmer, Svea. Hoonetekompleksi „Kolm õde” maalitud talalagede restaureerimistööde koondaruanne. Tallinn 2003. OÜ Vana Tallinn arhiiv.

Palginõmm, Eve. Polükroomsete talalagede restaureerimine 1960 – 1988. Diplomitöö. Tartu 1990. Autori valduses.

Üprus, Helmi. Tallinna Raeapteek ja selles leiduvad maalingutega palklaed. Tallinn 1953. Muinsuskaitseameti arhiiv A-869.

Intervjuud:

1. Intervjuu talalagede restaureerimise spetsialist Svea Volmeriga. 2. nov. 2005. Märkmmed töö autori valduses.
2. Intervjuu talalagede restaureerimise spetsialistide Svea Volmeri ja Aet Maasikuga. 15. nov. 2005. Märkmmed töö autori valduses.
3. Intervjuu Svea Volmeriga. 9. dets. 2005. Märkmmed töö autori valduses.

Kirjandus:

Ilves, Elve; Arman, Rita. The Consrevation of Polychrome Beamed Ceilings. - Architectural Monuments in Estonia and Scandinavia. Restoration in theory and practice. Ed. By Anne Lass, Juhan Maiste. Conference materials. Tallinn 1993, lk 142-157.

Kodres, Krista. Eesti kunsti ajalugu 2. 1520-1770. Tallinn 2005. Eesti Kunstiakadeemia.

Kodres, Krista. Ilus maja, kaunis ruum : kujundusstiile Vana-Egiptusest tänapäevani. Tallinn 2001. Prisma Print.

Kodres, Krista. Kaunis ruum – ootused ja tegelikkus. 17.-18. sajandi arhitektuuritraktaadid interjöörist ja nende ideede kajastumine Eestis. – Vana Tallinn. Tallinn 1996. Estopol, lk 127-144.

Mäeväli, Sulev. Ehitus- ja kunstimälestisi Tallinnas. Tallinn 1986. Perioodika.

Internetiallikad:

<http://www.muinas.ee/õigusaktid> 27.11.2005

OÜ Vana Tallinn arhiivis olevad restaureerimisaruanded:

1991 – 1995

- ❖ Vene 1 II korrus
- ❖ Kiriku põik 4 (toad 8, 9) Fotod (aruannet pole)
- ❖ Pikk jalg 3 II korrus

1996

- ❖ Müürivahe 33-9 I korrus
- ❖ Põhavaimu 6 kahes II korruse ruumis
- ❖ Müürivahe 33-11
- ❖ Kuninga 1 II korrus (3 ruumi)

1997

- ❖ Pikk 51 I korruse korter

1998

- ❖ Viru 1 (tuba 117)
- ❖ Toom-Rüütli 10 (2talalage. Tuulekojast paremat kätt, tuulekojas)
- ❖ Pikk 45 (2 talalage)

1999

- ❖ Vene 27 (1)

2000

- ❖ Vene 10 dieles
- ❖ Raekoja plats 16 dornse (poole lae ulatuses säilinud)
- ❖ Pikk 68 (3) I korruse lagi, I korruse täistalalagi, II korruse täistalalgi

2001

- ❖ Pikk 12 täistalalagi
- ❖ Rataskaevu 16 II korruse 2 täistalalage
- ❖ Rahukohtu 4 täistalalagi
- ❖ Pikk 53 (kinni kaetud)

2002

- ❖ Rüütli 9 (Rootsi-Mihkli kiriku diele)

2003

- ❖ Lai 30/ Pikk 33 I korruse täistalalagi
- ❖ Pikk 71/ Tolli 2 Kolm Õde (hoovihoones täistalalagi, keskmise õe dornse, väikese õe II korrus)

2005

- ❖ Dunkri 4-6 (I korruse täistalalagi, I korruse talalagi, II k. talalagi, II k. täistalalagi, II k. täistalalagi)
- ❖ Pikk 54, 56, 58
- ❖ Rataskaevu 8 (I k. 2 talalage, II k. 2 talalage)

KAR-Grupi arhiivis leiduvad aruanded:

- ❖ Toomkooli 5 (I k. ruum ja trepikoda, II k. trepikoda, III k. ruum)
- ❖ Vene 12-5
- ❖ Rüütli 13
- ❖ Lai 38 (I k. ruumid nr. 6, 7; II k. ruum nr. 22)
- ❖ Vene 17 (III k. ruum)
- ❖ Pikk 47 (1 ruum)
- ❖ Suur-Karja 8 (II k. 2 ruumi) *sondaažide aruanne
- ❖ Kuninga 1 (3 ruumi)
- ❖ Rüütli 12 (I k. kangialune, vestibüül, ruum nr 11; II k. ruum nr. 23)
- *viimistluskihtide aruanne
 - ❖ Kiriku põik 4 (saal, köök)
 - ❖ Lai 23
 - ❖ Pikk 43
 - ❖ Lossi plats 7/Pikk Jalg 11
 - ❖ Kiriku plats 3 (3 ruumi)

Kar-Grupi arhiivis olev 1975-2004 aastail restaureeritud maalitud talalagede nimekiri (mitte täielik)

- ❖ Lühike Jalg 8 (I k.)
- ❖ Dunkri 4 (II k.)
- ❖ Pikk 46 (dornse)
- ❖ Vene 27-2 (tänavapoolne ruum)
- ❖ Rüütli 36 (II k.)
- ❖ Rüütli 36 (I k. tänavapoolne ruum)
- ❖ Pikk 29 A (II k. eluruum)
- ❖ Rüütli 14/Rataskaevu 36 (I k. diele)
- ❖ Pikk 43
- ❖ Lai 23 (Linnateatri II k. ruum)
- ❖ Kiriku põik 4 (2 ruumi)
- ❖ Kuninga 1
- ❖ Suur-Karja 8
- ❖ Pikk 47
- ❖ Vene 17 (Linnamuuseumi ruum)
- ❖ Rüütli 13
- ❖ Lai 38
- ❖ Toom-Kooli 5

Nimekiri restaureeritud objektidest, mida sisaldab E.Alttoa diplomitöö.

Restaureerimistööd on teostatud aastail 1960-1988.

- ❖ Dunkri 4 1 ruum (pool ruumi jääb trepikotta, pool kööki)
- ❖ Dunkri 6 1 ruum
- ❖ Kullassepa 5 (dieles)
- ❖ Kuninga (1 õuepoolne ruum)
- ❖ Kuninga 6 (dornse)
- ❖ Lai 23 Linnateater (diele, dornse)
- ❖ Lai 29 (vestibüülis)
- ❖ Lühike jalg 9 (I korruse lõunapoolne ruum)

- ❖ Pikk 7 (diele, dornse, dornsepealne ruum, väikemaja I korrus)
- ❖ Pikk 46 (dornse)
- ❖ Raekoja pl. 11 / Apteegi 1 Raeapteek (I korruse idapoolses majatiivas)
- ❖ Raekoja pl. 12 / Apteegi 2 (diele)
- ❖ Raekoja 3 / Raekoja pl. 18 Matkamaja (diele, dornse)
- ❖ Raekoja 12 (diele)
- ❖ Rüütli 15 End. Rootsi Mihkli kirik (vestibüüluga juurdeehitus)
- ❖ Suur-Karja 2 (dornse pealne ruum)
- ❖ Suur-Karja 4 (II korruse ruum) *Ka dieles on leitud maaling, kuid see on ainult fikseeritud.
- ❖ Tolli 3 (diele, dornse, diele- pealne ruum, dornse- pealne ruum)
- ❖ Tolli 4 (II korruse 2 ruumi)
- ❖ Toom- kooli 3 (II korruse ruum)
- ❖ Toom- kooli 23 (2 ruumi, mis kunagi moodustasid 1 ruumi)
- ❖ Vene 12-6 (idapoolne hoovimaja) *Konserveerimistööd on alustatud ka läänepoolses hoovimajas.
- ❖ Vene 17 (III korruse ruum)
- ❖ Vana turg 6 (I korruse õuepoolne ruum)
- ❖ Viru 2 (I korruse õuepoolne ruum)

Nimekiri maalingutest, mida sisaldab K. Kodrese koostatud Tallinna maalingutega talalagede inventeerimine 1987.a.

- ❖ Dunkri 6 (diele)
- ❖ Vaimu 2 (I k. ruum, õuepoolne ruum)
- ❖ Pikk 44 (dornse)
- ❖ Vene 27 (II k. dielepealne ruum)

Nimekiri maalingutest, mida sisaldab K.Kodrese Tallinna talalagede inventeerimine 1989. a.

- ❖ Vene 12 (õuehoone II k. ruum, saal)
- ❖ Toomkooli 3 (II k. dielepealne ruum)
- ❖ Lühike Jalg 9 (I k. ruum)
- ❖ Raekoja 12 (diele)
- ❖ Pikk 46 (dornse)
- ❖ Dunkri 6 (II k. saal, ruum)
- ❖ Rüütli 3 (diele, dornse, II k. dornsepealne ruum)
- ❖ Viru 1 (II k. ruum)
- ❖ Pikk 33 (õuehoone I k. ruum)
- ❖ Lai 19 (I k. õuepoolse tiiva ruum)
- ❖ Tolli 4 (II k. ruum, saal)
- ❖ Kohtu12 (2 I k. ruumi)

Nimekiri maalingutest, mida sisaldab K. Kodrese Talalagede inventeerimine 1986. a. (Maalingute nimestik ja restaureerimisettepanekud)

- ❖ Niguliste 6 (dornse)
- ❖ Pikk 46 (dornse)
- ❖ Suur-Karja 2 (dornsepealne ruum)

- ❖ Raekoja plats 12 (diele)
- ❖ Pikk 7 (diele, väikehoone diele)
- ❖ Raekoja 12 (dornsepealne ruum)
- ❖ Toomkooli 3 (II k. ruum)
- ❖ Kullassepa 5 (diele)
- ❖ Kohtu 12 (4 I k. ruumi)
- ❖ Lai 23 (diele, dornse)
- ❖ Niguliste 1 (dornse)
- ❖ Lai 29
- ❖ Lai 40 (dornse)
- ❖ Vene 12 (eeskoda)
- ❖ Suur-Karja 2 (diele)
- ❖ Apteegi 1
- ❖ Pikk 7 (II k.)
- ❖ Raekoja 3/Raekoja plats 18 (diele, dornse)
- ❖ Viru 2 (dornse)
- ❖ Vana-Tooma 6 (dornse)
- ❖ Vene 12 (II k. ruum)
- ❖ Tolli 3 (diele, dornse, dielepealne ruum, dornsepealne ruum)
- ❖ Toomkooli 23 (II k. saal, ruum)
- ❖ Suur-Karja 4 (II k. ruum)
- ❖ Säde 6
- ❖ Rataskaevu 15
- ❖ Lai 5
- ❖ Vanaturg 6
- ❖ Vene 17
- ❖ Raekoja plats 13 (vestibüül, I k. ruum, II k. vestibüül)
- ❖ Rataskaevu 36 (II k.)
- ❖ Tolli 4 (II k. ruum, III k. ruum)
- ❖ Lai 19
- ❖ Raekoja 2 (diele)
- ❖ Pikk 33
- ❖ Vene 27
- ❖ Dunkri 6
- ❖ Vaimu 2

II OSA

KATALOOGI FORMAAT JA INVENTEERIMISE PROTSESS

Reesi Soodla

SISSEJUHATUS

Inventeerimine on üks võimalus kultuuripärandi kaitsmiseks ning seda on kasutatud Eesti kultuuripärandi hüvanguks juba aastakümneid. Inventeerimine annab ülevaate muinsuste hetkeseisundist, kuid info aegumise tõttu saab adekvaatset teavet siiski vaid kindla perioodini minevikus.

20.sajandi alguses ei peeta ainult paberkandjal läbiviidavat inventeerimist enam kõige tulemuslikumaks. Tööprotsessi tuleks kaasata ka tehnoloogia, mis võimaldaks muuta seda infokandjana paindlikumaks ja kauakestvamaks. Digitaliseerimine annab võimaluse ühel hetkel ette võetud inventeerimist pidevalt jätkata ning täiendada, muutes selle tulemusi vastavalt aja ja olukorra muutustele.

Käesolev bakalaureusetöö oleks üheks esimeseks omasuguste seas, kus inventeerimistöö tulemusel salvestatakse ajaloopärand tänapäevasesse digitaalsesse keskkonda. Siinkirjutaja koostatud eelprojektis (Lisa.1) on põhjendatud kõigi monumentaalmaali liikidest ülevaate saamise vajadust. Vähe on teada Eesti erinevatest mõisa – ja kodanikemajade maalingutest, kiriku interjööri maalingutest ning samuti nõukogudeaegsete seinamaalingute koguarvust ja hetkeseisust. Rahuldava ülevaate saamiseks tuleb koondada kogu olemasolev materjal temaatiliste kirjutiste, publikatsioonide ja erinevatesse institutsioonidesse laiali pillutatud restaureerimistöde aruannetes kajastuva info näol ning see läbitöödelduna ja süstematiseerituna asjast huvitatud osapooltele kättesaadavaks teha.

Kõigepealt ette võetud Tallinna vanalinna maalitud talalagede inventeerimise ja katalogiseerimise eelduseks oli sobiva kataloogi formaadi väljatöötamine. Sinna kantava informatsiooni hulga ja liigituse määramisel tuli silmas pidada eesmärki luua andmepank, mis oleks kasulik võimalikult paljudele asjast huvitatutele. Seega ei saanud keskenduda vaid restaureerimist puudutavatele külgedele vaid tuli käsitleda ka kunstiajaloolist ning arhitektuurilist poolt.

Kuna kataloogi näol peetakse silmas infopanka, mida pidevalt kasutatakse ja täiendatakse arhiivides ja restaureerimisasutustes, siis on selle edasieksisteerimise kindlustamiseks oluline selgitada põhjalikult nii kataloogi formaadi väljakujunemist kui tabeli sisulist osa. Ka inventeerimise töö erinevate etappide kirjeldamine on vajalik, kuna pilootprojektina on seda võimalik eeskujuks võtta järgnevate monumentaalmaali liikide inventeerimisel.

Taolisel katalogiseerimisel võiks olla roll nii eestlastele endile kultuuripärandi olemasolu teadvustamisel kui ka selle tutvustamisel turistidele.

Maalitud talalagede näol on tegemist väärtusega, mille eksponeerimine avalikkusele on tihti raskendatud, kuna need asuvad enamasti eraruumides. Ülevaate saamiseks nendest lagedest, mida on võimalik külastada, koostati illustreeriv graafiline dokumentatsioon vanalinna kaardina. Maalitud talalagesid tähistav kaart on üks võimalik viis, kuidas osutada ainulaadsele ruumikujunduslikule elemendile sellele väärilist tähelepanu.

1. SOBIVA ANDMETÖÖTLUSPROGRAMMI VALIK KATALOOGI JAOKS

Programmi valikul tuli eelkõige lähtuda edaspidi kataloogiga töötavate ning inventeerimist-katalogiseerimist läbiviivate inimeste oskusest erinevaid andmetöötlusprogramme käsitleda. Üldjuhul on tegemist isikutega, kes enamasti ei valda keerulise ülesehituse ja käsituslaadiga programme. Võimalus, et andmebaasi hakkaks käesoleval hetkel või ka tulevikus haldama infotehnoloogia spetsialist, on vähetõenäoline, kuna nõuaks liigseid rahalisi ressursse. Samuti raskendab pidev spetsialistiga konsulteerimise vajadus andmebaasiga tegeleva isiku tööd ning võib selle lõpuks ülejõu käivuse tõttu üldse katkestada.

Kesktee leidmiseks valiti kataloogi koostamise programmiks *Microsoft Office Excel*. Otsuse tegemisel lähtuti ka faktist, et praeguse kataloogi näol on tegemist ideekavandiga, mille edasiarendus ei sõltu enam otseselt kataloogi koostajatest, vaid juba tellijast, kes oleks huvitatud andmebaasi publitseerimisest internetis ja selle haldamise rahastamisest.

Excel'i kasuks räägib see, et sisestatud andmeid on igal hetkel võimalik kanda üle keerulisemasse andmebaasi süsteemi (näiteks *Microsoft Office Access* vms), ilma midagi kaotamata.

Kui töö tellija Tallinna Kultuuriväärtuste Amet ei soovi viia kataloogi üle mõnda andmebaasi süsteemi ega publitseerida seda internetis, siis tuleb muuta see avalikkusele kättesaadavaks, toimetades infopank olemasoleval kujul erinevatesse asjast huvitatud institutsioonidesse. Nendeks võiksid olla erinevad arhiivid (Tallinna Kultuuriväärtuste Ameti arhiiv, Tallinna Linnaarhiiv, Muinsuskaitseameti arhiiv) ja restaureerimisfirmad (Vana Tallinn OÜ, KAR Grupp, Restor jt.).

Kataloogi formaat peaks võimaldama andmebaasi pidevalt täiendada ja tänu *Excel*'i piisavalt lihtsale käsitletavusele saavad seda teha arhiivitöötajad ise, ega pea kasutama kõrvalist abi.

Excel'i miinuseks on halvasti teostatav otsingusüsteem, mis muidu võimaldaks filtrite lisamisel anda kataloogis ülevaate just nende karakteristikutega maalingutest, mida kataloogi kasutajal vaja on. *Excel*'i filter annab tulemuse vaid juhul kui ühes tabeli lahtris on ainult üks sõna. Praeguse formaadi puhul lisandub aga väga tihti ühele sõnale lisandusi ja täpsustusi, mis muudavad filtreerimise enamasti kasutuks. Otsingu sooritamine õnnestub vaid juhul kui otsitavat teavet on võimalik edasi anda väga kompaktselt.

Microsoft Office Access või mõni muu andmebaasi süsteem võimaldaks seevastu lisada mitmesuguseid komplekteeritud filtrisüsteeme, mis tulevikus, kui kataloog muutub mahukamaks, oleksid vägagi vajalikud.

Käesoleva inventeerimise ja katalogiseerimise puhul tuli arvestada reaalse situatsiooniga, mis dikteeris töö läbiviimist võimalikult väheste rahaliste vahenditega. Teoreetiliselt funktsioneeriks taoline kataloog mõnes infotehnoloogi hallatavas andmebaasi süsteemis palju paremini, kuna keerukate linkide kaudu ja piiramatult mahu tõttu oleks sinna võimalik sisestada lõputult informatsiooni, millele kasutajal oleks kerge ligi pääseda. Teiseks toimiks kataloog sellisel juhul laiema internetipõhise andmebaasina, mida pidevalt täiendaks ja parandaks üks haldaja. Selle tulemusena oleks tegemist tsentraliseeritud infopangaga. Praegusel juhul aga täiendavad erinevad institutsioonid kataloogi teistest eraldiseisvatena ning selle jätkudes ei saa terviklikkusest enam tulevikus rääkida.

Tudengitööna teostatud inventeerimine ja katalogiseerimine peaks kindlasti tulevikus omandama laiemat kõlapinda ning loodud andmepangale tuleks omastada vahendid, mis tagaksid eesmärgini jõudmise.

2. KORREKTUURID TABELI ALGSELE FORMAADILE

Kursuseprojektina ei esitatud kataloogi lõplikult väljatöötatud formaati, vaid käsitleti seda kui ideekavandit võimalikule formaadile. Töö raames pakuti välja informatsiooni hulk ja liigitus, mida erinevatest allikatest kataloogi salvestada, et sealt leiduks võimalikult paljudele kasutajatele vajalikku teavet.

Kursusetööd esitleti Kultuuriväärtusteameti muinsuskaitse osakonna juhatajale Boris Dubovikule, kes soovis edasise töö tulemuse vormistada Kultuuriväärtusteameti finantseeritavaks tellimustööks. Pärast tema kui asjatundja poolset töö ülevaatamist tuli kataloogi sisulist poolt mitmes mõttes täiendada. Lisandusid lahtrid, mis seostuvad lae konstruktsioonilise ülesehitusega. Samuti lae asukohta hoones kindlaks määravad kvartalite ja hoonete plaanid, kuna ainult kirjalike seletuste abil ei pruugi olla võimalik seda korrektselt edasi anda.

Võrreldes kursusetööga lisandusid tabelile järgmised lahtrid:

Kinnistu nr

Kinnistu asendiplaan

Lae asukoht hoone põhiplaani

Talade toetumise tüüp. Joonis

Laudise tüüp. Joonis

Märkused interjöörü lisadetailide kohta

Lisadetailide kirjeldus

Eksponeeritud maalingukiht

Maalingu avastamise aeg

Tabelis oleva info allikad

Võrreldes kursusetööga eemaldati järgmised lahtrid:

Arhiivimaterjalid hoone kohta

Selgus, et on väga ebatõenäoline, et arhiiv oleks huvitatud kogu olemasoleva info koondamisest antud kataloogi. Pigem lisatakse antud hoone kohta olevate materjalide juurde ka viide kataloogile.

Restaureerimise kontseptsioon

Kuna restaureerimistööde kontseptsiooni on üheselt väga raske määratleda, siis otsustati see lahter tabelist välja jätta. Paljudel juhtudel on võimatu määrata, mida maalingutega üldse tehtud on, kuna restaureerimistööde dokumentatsioon puudub. Samas võib olla restaureerimistöödel ka mitu etappi, kus toimiti erinevate kontseptsioonide alusel. Vajaliku info (kui on olemas) saab ka teostatud tööde loetelust.

3. TABELI LAHTRITE PEALKIRJADE JA SISU LAHTISELETUS

Alljärgnev tekst kuulub kokku kataloogi digitaalse vormiga ning on seda põhjalikult lahtiseletav. Selgitused on vajalikud nii inventeerimistöö lõpuleviijatele kui ka infopanka tulevikus kasutavale või täiendavale arhiivitöötajale, restauraatorile, kunstiteadlasele.

Konkreetsed näited tabeli sisu kohta on alljärgnevas tekstis toodud kaldkirjas.

Esimene, pealkirjata lahter

Lahtris olev numeratsioon annab ülevaate hoonete arvust, milles on maalitud talalaid. Kui ühes hoones on mitu maalitud lahter, siis tähistatakse need vastavalt ülevalt alla: 1.1; 1.2; 1.3 jne.

Objekti aadress

Lahtris tumeas trükkis. Tänavanimi ja number: *Raekoja plats 16 või Lai 5*. Nurgapealse maja puhul: *Raekoja plats 18/ Raekoja 3*. Kui tegemist on mõne üldtuntud hoonega mõne teise nime all, siis see lisatakse sulgudes aadressi järele: *Raekoja plats 16*. Kui tänavanimi on muutunud, siis segaduse vältimiseks lisatakse praeguse tänavanimi taha sulgudes ka endine: *Vanaturu kael 12 (end. Raekoja 12)*, kasutades lühendit *end.*

Kinnistu nr.

Märgib numbrit, millega kinnistu on kantud kinnistute nimekirja. Number on võetud Tallinna vanalinna kvartalite jooniste kogumikust⁴⁴, mis arhiivides saadaval. Lahter võimaldab teostada otsingut sisestades vastava kinnistu numbri ja saada teada, kas sellel asuvas hoones on maalitud talalaid.

Kinnistu asendiplaan

Lahter toimib hüperlingina. St et joonised asuvad kaustas nimega *kvartalite plaanid*, mis on kataloogiga kaasas ning kuhu on võimalik neid tulevikus lisada. Hüperlingina luuakse otsetee *Exceli*'i tabelist vajaliku jooniseni. Joonised on ülespildistatud Tallinna vanalinna kvartalite jooniste kogumikust⁴⁵ ning seejärel töödeldud sobivaks *Adobe Photoshop CS*'is. Klikkides avaneb kvartaliplaan, millele on punasega märgitud eelnevas lahtris antud numbriga kinnistu.

⁴⁴ Tallinna vanalinn. Kvartalite numeratsioon

⁴⁵ Ibidem

Punasega on märgitud kogu kinnistu, mitte konkreetne maja, kus maaling asub. Näide hüperlingist: [kvartalite plaanid\4 lai 38.jpg](#)

Fotod

Lahter toimib hüperlingina. St et fotod asuvad kaustas nimega *FOTOD*, mis on kataloogiga kaasas ning kuhu on võimalik neid tulevikus lisada. Hüperlingina luuakse otsetee *Exceli*'i tabelist vajaliku kaustani. Lahtril klikkides avanevad fotod konkreetsest laest. Fotode arv võib olla erinev, olenevalt nende päritolust (arhiiv, mis on piiratud materjaliga, või inventeerimise käigus teostatud objekti fotografeerimine, mis võimaldab mitmekülgsemaid fotosid). Võimaluse korral on olemas fotod hoone fassaadist, maalingu ornamendist, lae üldvaatest, lae konstruktsiooni detailidest, lae restaureerimise etappidest. Dokumentatsiooni ja laele ligipääsu puudumise korral puuduvad ka fotod. Näide hüperlingist: [FOTOD\lai 38\II k tuba 22](#)

Lae asukoht hoones

Selgitab lae asukohta hoones. Säilinud keskaegse ruumipaigutuse puhul kasutatakse termineid: *diele*(esimese korruse eesmine suur, kõrge ruum), *dornse*(esimese korruse tagumine väiksem, madalam ruum), *dielepealne ruum*(teisel korrusel), *dornsepealne ruum*(teisel korrusel). Kuna ruumijaotus on enamasti muutunud, siis tuleb selle asumist selgitada pikemalt: (korrust märgitakse lühendiga *I k* või *II k*) *I k, tänavapoolne ruum, kangialusest sissekäigust vasakule jäävas hoone osas* või *I k, läänepoolse majatiiva keskmine tänavapoolne ruum*, kasutades selleks ilmakaari ning ruumide paigutust tänava või hoovi suhtes.

Lae asukoht hoone põhiplaani

Lahter toimib hüperlingina. St et hoonete põhiplaani on koondatud kataloogiga kaasasolevasse samanimelisse kausta, kuhu neid tulevikus saab lisada, ning hüperlingiga luuakse otsetee *Exceli*'i tabelist vajaliku jooniseni. Lahtril klikkides avaneb hoone põhiplaani vastava korruse joonis, millel maalitud lagi on markeeritud punasega. Näide hüperlingist: [hoonete põhiplaani\lai 38 II k tuba 22.jpg](#)

Ruumi hetkefunktsioon

Vajalik selleks, et määrata ligipääsetavus maalitud laele. Kui tegemist on *eluruumiga*, siis märgitase see nii. Kui lagi asub avalikus kohas (ettevõtte), siis märgitakse sinna ettevõtte nimi. Kui aga laele on siiski piiratud juurdepääs, siis märgitakse ka ruumi täpsem kasutus:

Linnateater, peanäitejuhi kabinet. Samuti annab lahter kaudse teadmise lae igapäevaste keskkonna tingimuste kohta. Näiteks kohviku või pubi ruumides asuvat lage võib kindlasti kahjustada suitsetamisest tulenev tahm.

Lae konstruktiivne ülesehitus

Kirjeldus antakse võimalikult lühidalt ja täpselt. Peab võimalusel sisaldama infot vahelaudise tüübi, talade arvu ja mõõtmete, toetumise tüübi, profileeringu ja sammuvahe kohta: *vahelaudis taladega ristisuunaline, talad laia sammuvahega, 11 tala, talad toetuvad müürilatile, mis omakorda toetub kivikonsoolidele, tala servad profileeritud.*

Talade toetumise tüüp. Joonis

Lahter toimib hüperlingina. St et erinevate tala toetumise tüübi joonised on koondatud kataloogiga kaasasolevasse samanimelisse kausta ning hüperlingiga luuakse otsetee *Exceli*'i tabelist vajaliku jooniseni. Lahtril klikkides avaneb joonis, mis vastab tala toetumise tüübile. Kokku on tüüpe viis: tüüp nr.1- tala toetub talapessa (seina sisse); tüüp nr.2- tala toetub müürilatile talapessa (seina sisse); tüüp nr.3- tala toetub kivikarniisile; tüüp nr.4- tala toetub müürilatile, mis toetub kivikonsoolile; tüüp nr.5- tala toetub müürilatile, mis toetub kivikarniisile. Joonistel on kujutatud nii eest kui külgsuure. Joonised tegi Kais Matteus. Näide hüperlingist: [lagede konstruktsioon\talade toetumise tüüp\tüüp nr.4.jpg](#)

Laudise tüüp. Joonis

Lahter toimib hüperlingina. St et erinevate laudise tüüpide joonised on koondatud kataloogiga kaasasolevasse samanimelisse kausta ning hüperlingiga luuakse otsetee *Exceli*'i tabelist vajaliku jooniseni. Lahtril klikkides avaneb joonis, mis vastab laudise tüübile. Kokku on tüüpe viis: tüüp nr.1- taladega samasuunalise laudisega lagi; tüüp nr.2- täistalalagi; tüüp nr.3- täislaudisega lagi; tüüp nr.4- taladega risti asetseva laudisega lagi; tüüp nr.5- taladega risti asetsev poola laudisega lagi. Joonistel on kujutatud lae ristlõiget, lae vaadet alt ja laudise ristlõiget. Joonised tegi Kais Matteus. Näide hüperlingist: [lagede konstruktsioon\laudise tüüp\tüüp nr 1.jpg](#)

Märkused interjööri lisadetailide kohta

Lahtrisse märgitakse maalitud laega samas ruumis olevad väärtuslikud interjööri lisadetailid, näiteks maalitud akna- ja ukse sillused, nikerdatud raidkivi sambad ja siseportaalid,

seinamaalingud. Loetletakse väga lühidalt, kasutades numeratsiooni: 1) *Maalitud aknasillused*; 2) *Maalitud aknapõsed*; 3) *Raidreljeef*; 4) *Aknasammas*.

Lisadetailide kirjeldus

Kirjeldatakse paari sõnaga interjööri lisadetaile, kuid ei käsitleta neid pikemalt. Eelmises lahtris olev lisadetaili number vastab selle lahtri kirjelduse numbrile: 1) *Rokokoo-stiilis figuraalsed maalingud krohvil*; 2) *2.kihi maaling*; 3) *Polükroomne raidkivi*.

Maalingu liik

Valikuid on kolm: *ornamentaalne*, *ornamentaalne plafoon* või *figuratiivne plafoon*. Esimene neist tähendab piki talasid kulgevat dekoori. Teise ja kolmanda puhul on tegemist täistalalaele maalitud plafooniga, mis võib koosneda kas ainult erinevatest ornamentidest või siis figure sisaldavast kompositsioonist. Vastavalt sellele määratakse maalingu liik. Lahter võimaldab hõlpsasti otsingut teostada, kuna valikuid on kolm ja need on konkreetsed.

Maalingu dateering

Maalingu dateeringu määramine käib üldjuhul arhiiviandmete põhjal. Selle puudumisel määravad orienteeruva dateeringu inventeerijad, kuna tegemist on teemat hästi valdavate isikutega. Sisestades otsingusse sajandi, on võimalik leida kõik sellel sajandil teostatud maalingud. Otsingu tulemuste saavutamiseks on sajandikümnendikud viidud järgmisse lahtrisse. Täpse dateeringu olemasolu korral sisestatakse see järgmisse lahtrisse.: 17.saj

Sajandikümnendikud

Kuna maalingute dateerimine ei ole tavaliselt väga täpne, siis on sajandikümnendikud jagatud: *I pool* ja *II pool*. Erandjuhtudena konkreetselt dateeritud lagede puhul sisestatakse lahtrisse aastaarv: 1789

Maalingu stiil

Mõiste *stiil* all on silmas peetud maalingu teostamise ajal valitsenud kunstivoolu nimetust, näiteks renessanss, barokk jne. Maalingu stiili määramine toetub üldjuhul arhiivi andmetele või kunstiteadlaste eelnevatele uurimistele. Vajaliku informatsiooni puudumise korral inventeerijad, ebapiisavate teadmiste tõttu maalingu stiili ise ei määra. Kindel stiilimäärang on tihti puudu, kuna ornamentide kasutus erinevatel kunstivooludel ei olnud selgepiiriline-sama ornamendi väljanägemine muundus sujuvalt vastavalt stiilile. Samal põhjusel on

inventeerijatel (kellel puudub kunstiteadlase haridus) raske maalingu stiili üheselt määrata ning seda ei tehta. Tabelisse kantakse kindlate mõistetena: *barokk, rokokoo*.

Dateeringu päritolu

Kuna ühte lage võivad kunstiajaloolased dateerida erinevalt, siis on vajalik märkida konkreetse dateeringu autor. Kui dateering on eelnevates uurimustöodes määramata, siis teeb seda inventeerija ning dateeringu autorina läheb kirja tema nimi. Märgitakse see eesnime tähe ja perekonnanimega: *K.Kodres*

Maalingukihtide kirjeldus

Talalagedel leidub tihti mitmes erinevas kihis maalinguid. Lugemist alustatakse varaseimast (vanimast) ja tähistatakse: *1.kiht- ;2.kiht-*. Kui on ainult üks kiht, siis tähistatakse: *1 kiht-*. Iga kihi puhul kirjeldatakse värve ja ornamentikat ning selle paiknemist laudisel ja taladel: *1.kiht-taevassinine foonitoon, talade profileeritud servadel on punane ja kollane triip, talade külgedele ja laudisele on maalitud taevatähed; 2.kiht- hallil foonil marmoreering sinakashalli ja tumepruuniga; 3.kiht- hallil foonil sinise ja mustaga marmoreering.*

Eksponeeritud maalingukiht

Erinevate dekoratiivsete viimistluskihtide väljapuhastamine ja eksponeerimine otsustakse restaureerimistööde käigus vastavalt nende säilivusele. Lahtrisse sisestatakse eksponeeritud viimistluskihi number: *1.kiht*. Juhul kui kihte on ainult üks, siis samuti *1.kiht*. Kui mitu kihti on eksponeeritud koos, siis: *1.-2.kiht*. Kui restaureerimistööde aruandes on erinevate kihtide eksponeeritavus antud protsentuaalselt (erandlik juhul), siis kantakse see samuti siia lahtrisse: *1.kiht-75%, 2.kiht-5-10%, 3.kiht-10-15%*.

Maalingul kujutatud ornamentika

Lahtrisse kantakse ainult maalingu ornamendi liik, et selle kaudu oleks võimalik teostada otsingut, leidmaks kõik kataloogis olemas olevad sama ornamendiga laed. Määratud on erinevate ornamentide täpne nimetamise vorm ja järjekord. Seni on esinenud peamiselt järgmised ornamendid: *paelornament, akantusornament, marmoreering, loorberiväät, triibud*, kuid eranditena ka selliseid: *neerukujuline ornament, marjakobarad, lehevanikud, stuki imitatsioon, pael-trellis ornament, knorpelornament, tulbiõied, lehepärg, tähistaevas*, Juhul kui ühel maalingul on mitu erinevat ornamendi, siis tuleb need samuti lisada, kuid kindlas

järjestuses: *akantusornament*, *paelornament*, *marmoreering*, kuid erinevate ornamendi liikide arvu kasvades ei ole võimalik otsingu süsteemi enam rakendada.

Maalitehnika

Lahtrisse kantakse maalimisel kasutatud värvaine liik: *liimvärv*, *õlivärv*, *tempera*. Kui erinevad kihid on maalitud erineva tehnikaga, siis sisestatakse need selgitusega: *1.kiht-tempera*, *2.-3.kiht- liimvärv*.

Maalingukihi säilivus

Kuna maalingukihi säilivust on raske määrata kindlate terminitega, siis on nende säilivust kirjeldatud vabamalt, vastavalt vajadusele ja võimalustele. Kui aruannetes on säilivust iseloomustatud, siis kasutatakse sealset sõnastust või terminit: *hea säilivus*, *säilinud fragmentaalselt*, *ülifragmentaalselt*, *talapaledel mõni täpik* või *talavahedes ja külgedel u 50%*, *talapaledel u 1%* või *u 15%*.

Maalingukihi seisund

Annab märksõnaliselt teada, kas maaling on *restaureeritud*, *konserveeritud*, *rekonstrueeritud* *restaureerimata*, *väljapuhastamata (kinni kaetud)* või (säilivuse huvides pärast avamist uuesti) *kinni kaetud*. Maalingukihi seisundi määramisel on aluseks lahtri Teostatud restaureerimistööd sisu. Maalingukihi seisundiks määratakse *restaureeritud* juhul kui restaureerimistööde käigus on maalingukihti toneeritud või ülemaalitud. *Konserveeritud* on maalingukiht sel juhul, kui maalingukihti ei ole toneeritud, vaid see on ainult puhastatud ja kinnitatud. *Rekonstrueeritud* on maalingukiht sel juhul, kui hävinud osa maalingust on taastatud.

Maalingu avastamise aeg

Annab dokumentatsiooni olemasolu korral teada aasta, mil maaling esmakordselt avati, kuid jäeti seejärel avatuna või kinnikaetuna edaspidiseid restaureerimis - konserveerimistöid ootama. Arvude sisestamiseks on vastavalt dateeringu täpsusele erinevaid võimalusi: *1978*, *1980ndad*, *1968-1975*.

Restaureerimistööde teostamise aeg

Lahter annab infot erinevate teostatud restaureerimiste aegade kohta. Täpse aasta puhul kantakse arv lahtrisse: 1978. Umbkaudse dateeringu puhul lisatakse kümnendikud: 1980ndad. Kui toimunud on mitu restaureerimist, siis eristatakse neid roomanumbriga: I-1967, II-1983-1984.

Restaureerimistööde teostaja

Lahter annab infot erinevate restaureerimistööde teostajate kohta, kus ideaalvariandina peab olema märgitud nii ettevõtte ja kui ka vastutava isiku nimi. Lahter on jätkuvas süsteemis eelmisega, võttes sealt üle roomanumbritega tähised: I-TAMK (*A.Nurmiste, E.Rõigas*); II-RKZ *Mälestiste restaureerimis- ja konserveerimistöökjad. Osakond Lodz*. Esineb ka abstraktsemaid mõisteid nagu *poola restauraatorid*, kelle puhul on tegemist 1970ndatel ja 1980ndatel Euroopas tegutsenud Poola päritolu restauraatoritega, kelle teostatud restaureerimistööde dokumentatsioonist on tänaseni väga vähe säilinud, kuid kes teatavasti Eesti NSV-s töötasid peamiselt 1980.a Moskva olümpiamängudele eelnenud kümnendikul. Restaureerimistööde paljususe tõttu on nad rahva hulgas omandanud üldistava nime *poola restauraatorid*.

Teostatud restaureerimistööd

Lahteris on punktide haaval kirjeldatud erinevaid restaureerimise ja konserveerimisega seotud toiminguid. Andmed pärinevad restaureerimistööde aruannetest või vestlusest objekti restauraatoriga. Informatsiooniallikate puudumisel jäetakse lahter tühjaks. Kui restaureerimistööd on tehtud mitmel erineval korral, siis tähistatakse need roomanumbritega, alustades varaseimast. Numeratsioon on jätkuvas süsteemis kahe eelmise lahtriga, st et näiteks 1967.a TAMK'i teostatud restaureerimise käigus puhastati maaling kattevärv kihtidest jne. Erinevaid toiminguid tähistatakse järjekorra numbritega ja eraldatakse semikooloniga, jättes vahele tühiku: I- 1)maalingu puhastamine kattevärv kihtidest; 2)lae pinna puhastamine; 3)katmine lakikihi; II- 1)aknasilluste maalingu väljapuhastamine demonteeritud kujul.

Restaureerimisel kasutatud materjalid

Lahteris on punktide haaval toodud välja eelnevas lahtris tehtud tööde juures kasutatud materjalid. Numeratsioon on jätkuvas süsteemis eelmise lahtriga. Lahtrisse kantakse lisaks materjalidele ka keerulisemate töövahendite nimetused. Erinevad materjalid tähistatakse

järjekorra numbritega ja eraldatakse semikooloniga, jättes vahele tühiku: I- 1)leeklamp, kaapraud; 2)tärpentiin; II- 1)dimetüülformamiidi kompressid.

Andmed restaureerimisel kasutatud materjalide kohta

Lahter toimub hüperlingina, millele klõpsates avaneb teine Excel'i tabel, kus tundmatu nimega materjali/ aine kohta antakse võimalusel järgnevad andmed: toote nimetus; koostis; tootja; kasutamine: And. restaur. kasut. mat\Raekoja pl 12\materjalid.xls

Juhul kui aine kohta on vaid mõningad selgitused ehk mittetäielik info, sisestatakse see lihtsalt lahtrisse, ilma hüperlinki sisestamata: VA2EGA- kontaktliim, dispersioonakrülaat; SVED- konsolideerimisliim, sünteetiline vaik.

Tabelis oleva info allikad

Lahtrisse kantakse allikad, mida kasutati antud veeru täitmisel. Allika kohta peab lisaks pealkirjale kirjas olema ka selle asukoht ja autor. Asukoha märkimise puhul on kasutusel lühendid: Muinsuskaitseameti arhiiv-MKA, Kultuuriväärtusteameti arhiiv-KVA, Tallinna linnaarhiiv-TLA, järele lisatakse arhiiv toimiku nr. Erinevad allikad tähistatakse tärniga: *Kodres,K. *Talalagede inventeerimine 1986.a. Maalingute nimestik ja restaureerimisettepanekud.* MKA A-1638; *Eesti NSV Riikliku Ehituskomitee kultuurimälestiste Riiklik Projekteerimise instituut. Tallinn, Lai tn. 40. väliuuringute aruanne. KVA N.3.986.

Objekti kohta leiduvad publitseerimata materjalid/ asukoht

Lahtrisse kantakse kõik antud veerus käsitletud lae kohta olemasolevad publitseerimata materjalid, s.t. arhiivimaterjalid, käsikirjad, diplomitööd, uurimused. Allika kohta peab lisaks pealkirjale olema ka selle asukoht ja autor. Asukoha märkimise puhul on kasutusel lühendid: Muinsuskaitseameti arhiiv-MKA, Kultuuriväärtusteameti arhiiv-KVA, Tallinna linnaarhiiv-TLA, järele lisatakse arhiiv toimiku nr. Erinevad allikad tähistatakse tärniga ja eraldatakse semikooloniga: *Kodres,K. *Talalagede inventeerimine 1986.a. Maalingute nimestik ja restaureerimisettepanekud.* MKA A-1638; *Eesti NSV Riikliku Ehituskomitee kultuurimälestiste Riiklik Projekteerimise instituut. Tallinn, Lai tn. 40. väliuuringute aruanne. KVA N.3.986; *Tallinn. Lai tn.40 arhitektuuriajaloolised eritingimused hoonete rekonstrueerimiseks. KVA N.3.978-B

Objekti kohta leiduvad publitseeritud materjalid

Lahtrisse kantakse kõik antud veerus käsitletud lae kohta olemasolevad publitseeritud materjalid, s.t. artiklid, raamatud, kogumikud. Märgitud peab olema pealkiri, autor, avaldamise aeg: *Ilus maja, kaunis ruum. Kujundusstiile Vana Egiptusest tänapäevani. Prisma Prindi kirjastus. Kodres, K. Tallinn 2001, lk 70*

Rea väljatrükk A4 Microsoft Office Word'is

Lahter toimib hüperlingina. Sellele klõpsates avaneb Microsoft Office Word'i lehekül, millele on koondatud kogu trükitav informatsioon, s.t. et hüperlingina toimivad lahtrid on välja jäetud. Tabeli lahtrite pealkirjad on jämedas trükis, millele järgneb koolon ja seejärel lahtri sisu:

Objekti aadress: *Raekoja plats 12*

Lae asukoht hoones: *diele*

Lehe teisel küljel on fotod laest paigutatud ühele A4 formaadis lehele. Väiksemate mõõtmetega on lisatud foto maja fassaadist ja hoone põhiplaan, kus on tähistatud maalitud lae asukoht. Hoone põhiplaani joonis on lehele paigutatud nii, et esikülj on paralleelne aadressina märgitud tänavaga.

Lahtri eesmärgiks on pakkuda võimalus kogu lae kohta informatsioon paberkandjale välja printida. Hüperlink: [väljatrükk A4 wordis\Raekoja plats 12 diele.doc](#)

3.1.Märkused tabeli kohta

- Otsingu sooritamiseks tuleb klõpsata tabeli esimese, pealkirjade rea lahtrite all paremas nurgas olevale noolekesele ja avanevast aknast valida soovitud määrang, millele vastavaid lagesid on vaja leida.
- Helerohelise tekstiga on märgitud laed, mis enam ei eksisteeri, kuid lisati tabelisse, kuna oli olemas fotodokumentatsioon. Reaalselt olemasolevad laed on trükitud mustaga.

3.2.Tabelis kasutatud lühendid

I k – esimene korrus

end. - endine

u – umbes

MKA – Muinsuskaitseameti arhiiv

KVA – Kultuuriväärtuste Ameti arhiiv

TLA – Tallinna Linnaarhiiv

EKA KTI - Eesti Kunstiakadeemia Kunstiteaduse Instituut

4. TÖÖPROTSESSI KIRJELDUS

Kuna inventeerimise protsess on aeganõudev ja seda ei viida lõpule bakalaureusetöö raames, siis on võimalus, et edaspidi kaasatakse töösse uusi isikuid, kellele kogu väljatöötatud süsteemi tuleb selgitada. Samas aitab tööprotsessi kirjeldamine teemast mitteteadlikel inimestel inventeerimisega tulevikus ka iseseisvalt hakkama saada.

- Maalitud talalagedest koondnimekirja tegemine

Erinevatest restaureerimisettevõtetest (KAR Grupp, Vana Tallinn OÜ) aruannete ja suulise info ning Muinsuskaitseameti arhiivis oleva, 1980ndatel teostatud maalitud talalagede inventeerimiste põhjal lagede nimekirja koostamine. Lagede nimekirja lisati ka restauraatorite nimetatud majad, kus „võiksid olla” maalitud talalaed. Koondtabelisse märgiti lage maininud allikas.

- Lagede kohta informatsiooni otsimine

Aadresside põhjal lagede kohta dokumentatsiooni otsimine arhiividest (Kultuuriväärtuste Ameti arhiiv, Muinsuskaitseameti arhiiv, Tallinna Linnaarhiiv). Kataloogi jaoks vajaliku informatsiooni salvestamine (vajadusel paljunduste tegemine materjalidest), fotode skaneerimine, arhiivisäilikute numbrite ülesmärkimine.

- Lagede dokumenteerimine kohapeal

Lagesid tuleb kohapeal vaatamas käia mitmel põhjusel: 1)maalitud lae olemasolu tuvastamiseks (näiteks juhul kui ainukesed andmed lae kohta on suulised); 2)lae konstruktsiooni ja laudise tüübi määramiseks; 3)maalitud talade kirjeldamiseks; 4)interjööri detailidest ülevaate saamiseks; 5)fotografeerimiseks.

Eravaldustes oleva lae puhul ei pruugi olla võimalik seda dokumenteerida, kuna omanikega ei saada kontakti. Sel juhul tuleb rahulduda olemasoleva informatsiooniga. Juhul kui mõni asutus ei nõustu enda valduses oleva lae dokumenteerimisega, koostatakse

Kultuuriväärtuste Ametis vastav nõudekiri, mis on vastava palvega adresseeritud asutusele (Lisa nr 3). Lagede inventeerimistööde tegemist tõendav kiri koos töö teostajate nimedega väljastatakse samuti Kultuuriväärtuste Ameti poolt (Lisa nr 2).

- Kvartaliplaanide vormistamine

Kõiki Tallina vanalinna kvartalite jooniseid sisaldavast kogumikust⁴⁶ vajalike kvartalite jooniste ülespildistamine või skaneerimine. Plaanide sobilikuks töötlemine *Adobe Photoshop CS*'is. Maalitud talalaega hoone kinnistu märkimine punasega kvartali plaanidele.

- Hoonete põhiplaanide otsimine

Erinevatest arhiividest aadressi või kinnistu numbri alusel (Kultuuriväärtusteameti arhiiv, Muinsuskaitse Ameti arhiiv, Tallinna Linnaarhiiv) hoonete põhiplaanide otsimine, nende ülespildistamine või skaneerimine. Plaanide sobilikuks töötlemine *Adobe Photoshop CS*'is. Maalitud talalaega ruumi märkimine punasega hoone põhiplaani õige korruse joonisele.

- Lae konstruktsiooni jooniste tegemine

Lae konstruktsiooni ja laudise tüübi määramine Kais Matteuse teostatud jooniste alusel. Olemas on viit tüüpi laudiseid ja lae toetumise viisi. Joonised on olemas kaustas *lagede konstruktsioon*, mis kuulub tabeliga kokku.

- Maalingu määratlemine

Juhul kui eelnevalt ei ole talalae maalingut dateeritud ega stiililiselt määratletud, tuleb seda teha inventeerija poolt, tuginedes bakalaureuse töö I osas lahtiseletatud maalingu ornamentika ajaloole.

- Informatsiooni kandmine kataloogi

Kirjalikest allikatest pärineva töödeldud info ja muu teabe ning töödeldud plaanide/ jooniste sisestamine kataloogi väljatöötatud vormi alusel. Informatsiooni vastavusse viimine kataloogi nõuetega.

⁴⁶ Ibidem

- Illustreeriva graafilise dokumentatsiooni loomine

Andmaks lagede paiknemisest linnaruumis piltlikku ülevaadet, loodi kolm kaarti:

1) Kaart, millel on kujutatud seni inventeeritud lagedest rohelisega need, mis on avalikkusele ligipääsetavad, ja punasega need, millele ei ole ligipääsu. See kaart näitlikustab võimalust, kuidas Tallinna vanalinna turismieesmärki täitvale kaardile on võimalik kanda ka informatsioon lagede kohta. Kasutatud on internetis üleval olevat *artmap*'i ning vajalikud lisandused on teostatud *Adobe Photoshop CS*'is.

2) Kaart, millele on kantud kõik seni inventeeritud hoonetest oranžiga Kais Matteuse ja sinisega Reesi Soodla omad. Kasutatud on internetis üleval olevat *artmap*'i ning vajalikud lisandused on teostatud *Adobe Photoshop CS*'is.

3) Kaart, millele on kantud kõik Tallinna vanalinna maalingutega talalaed, kusjuures punasega on tähistatud juba inventeeritud ja rohelised veel inventeerimata laed. Lisatud on ka laed, mille olemasolu kohta on vaid suuline informatsioon, kuid teave on üle kontrollimata. Kaart on teostatud *AutoCAD*'is ja seda on võimalik edasise inventeerimise käigus vastavalt muuta.

- Lõpptulemuse vormistamine

Bakalaureusetöö raames iga inventeeritud ja katalogiseeritud lage kohta andmepanka sisestatud informatsioon vormistatakse ühele A4 formaadis lehele, paigutades selle ühele poolele kirjaliku teabe ja teisele poolele fotomaterjali. Värvilisena prinditakse välja 2-3 näidist, ülejäänud must-valgelt, kuna terviklik värviline väljatrukk tehakse inventeerimistöö lõpus, väljaspool bakalaureusetööd, mil kõik vanalinna maalingutega talalaed on kataloogi kantud.

5. JÄRELDUSED

Bakalaureusetöö raames inventeeritud ja katalogiseeritud maalingutega talalagede põhjal selgus nii mõndagi iseloomulikku ning samuti erandlikku nende hetkeolukorra kohta. Sellest järgnevas peatükis. Aluseks on võetud kataloogi, ehk *Excel*'i tabelisse kantud teave.

Inventeeritavatel Pikal, Laial ja Tolli tänaval ning Raekoja platsil paiknes esialgsel andmetel 45 maalitud talalagedega hoonet, kuid teabe kontrollimisel osutusid 10 neist ekslikeks. Põhjusteks oli suulise info osutumine ebatäpseks (näiteks Pikk 29) ning fakt, et laemaalingud asusid hoopis krahvil, mitte puittaladel (näiteks Pikk tn 5 ja Pikk tn 60).

Vigade teadvustamise tulemusena kahanes inventeeritavate hoonete arv 35 peale, milles kokku leidis 66 maalitud lagede.

Ligipääs lagedele dokumenteerimise eesmärgil oli mõnel juhul raskendatud ja vahel ka võimatu. Eravalduses asuvatele lagedele on juurdepääs hoone omaniku mittetundmisel väga raske ning nõuab kohati detektiivi oskusi. Vahel see siiski õnnestus, kuid näiteks tühjana seisva hoone puhul mitte. Ligipääsmatuse tõttu jäi isiklikult dokumenteerimata: Tolli 3 ja Pikk 47 – eravaldus, Lai 15 ja Lai 5 – remondiseisus, Lai 38 ja Lai 40 – tühjad hooned. Fotodokumentatsioon puudub Lai 40-st, kuna see hoone seisab samuti tühjana.

Korralik restaureerimistööde dokumentatsioon oli olemas vaid 23 lae puhul, suulist infot lae restaureerimistööde kohta sai 5 lae kohta. Enne 1990ndaid teostatud restaureerimistööde aruanded on suures osas kaduma läinud ning arhiivides leidub neist üksikuid. Ka pärast 1990ndaid tehtud restaureerimistööde dokumentatsioon on puudulik, kuna valminud vaid omaniku tellimisel ning ei ole tihti jõudnud arhiivi. Omajagu aruandeid on inimliku eksituse tõttu ka kaduma läinud.

Krista Kodrese 1986-1989 aastal läbi viidud mahuka 3 köitesse jaotatud talamaalingute inventeerimise⁴⁷ käigus on ta meie poolt seni katalogiseeritud lagedest kirjeldanud 30. Kodrese inventeerimistöö trükki mineku ajal lisandunud uus teave avastatud maalitud talalagedest ei leidnud siis pikemat käsitlemist, kuna töö oli juba vormistatud. Hilisemad leiud lisati maalitud lagede nimekirja käsitsi.

Eve Alttoa 1991.a diplomitöö⁴⁸ kajastab meie poolt inventeeritud 66 laest 19 restaureerimist.

⁴⁷ Kodres, Krista. Tallinna talalagede inventeerimine 1986-1989. Köited I-III. Muinsuskaitseameti arhiiv.

⁴⁸ Palginõmm, Eve. Polükroomsete talalagede restaureerimine 1960 – 1988. Diplomitöö. Tartu 1990. Autori valduses.

Seekordse, bakalaureusetöö raames läbiviidud inventeerimise käigus kirjeldati esmakordselt 19 lage, mida pole pikemalt käsitletud (on vaid märkinud selle olemasolu) ei K.Kodres oma käsikirjades, Eve Alttoa diplomitöös ega ka restaureerimistööde dokumentatsioonis. Lagesid, mille kohta puudub igasugune eelnev dokumentatsioon, oli 6.

66-st laest on 33-l rohkem kui üks maalingukiht, mis tähendab, et maalingute uuendamine vastavalt moesuunale oli vägagi tavaline. Restaureerimistööde käigus on tihti erinevad kihistused koos eksponeeritud, muutes sellega lae ajaloo dokumendiks.

Kõige sagedamini esines ornamentidest akantusväänlat 32-l ja 23-l lael marmoreeringu imitatsiooni. Haruldasemate ornamentika leidude hulka kuuluvad marjakobarad, stuki imitatsioon, fantastilised olevused, tulbid, tähistaevas.

Selgus, et inventeeritud 66-st laest on avalikkusele nähtavad ja külastatavad vaid 28.

KOKKUVÕTE

Kataloogi loomine inventariseerimise läbiviimiseks ja info salvestamiseks on keerukas protsess, kuna langetada tuleb otsuseid, mis määravad kataloogi eksisteerimise ja päevakohasuse perioodi pikkuse. Et läbiviidud inventeerimistöö oleks kasulik võimalikult laiale nn tarbijaskonnale ja seda võimalikult pikas tuleviku perspektiivis, tuleb vältida kogutava/ salvestatava info liialt kitsast raadiust. Sel põhjusel ongi kõne all oleva kataloogi puhul käsitletud nii maalitud talalagede kunstiajaloolist, arhitektuuri-konstruksioonilist kui ka restaureerimist puudutavat külge. Digitaalse inventeerimise eeliseks on võimalus tööd pidevalt jätkata ja täiendada, muutes selle aegumatuks.

Bakalaureusetöö raames väljatöötatud kataloogi baasil teostatud inventeerimine annab ülevaate maalitud talalagedest, kusjuures kõiki neid on käsitletud võrdsetel alustel, arvestamata maalingukihi säilivusastet, ornamendi haruldust või siis harilikkust. Tabelisse kantava info hulk olenes kindla lae kohta olemasoleva dokumentatsiooni mahust, mistõttu on see erinevate lagede puhul vägagi varieeruv.

Dokumenteerimise käigus lagede fotografeerimise tulemusel on olemas väärtuslik illustreeriv materjal, mille digitaalne kuju võimaldab neid kergesti kasutada, vajadusel transportida või paljundada.

Kogu digitaalselt salvestatav informatsioon on hindamatu väärtusega, kuna säilitab mineviku pärandit ning võimaldab sellest osa saada ka tulevastel põlvkondadel. Kuid maalingutega talalaed on vaid osa kultuuriväärtustest, mille olemasolu ja olukorra teadvustamine on ülioluline. Käesolev bakalaureusetöö on pioneer, teerajaja leidmaks õiget viisi ja parimaid kaasaegseid vahendeid ajaloo ning kunstiväärtuste neile kohaseks kohtlemiseks ning taas ausse tõstmiseks.

Lisa 1

Eelprojekt. Kataloog maalingutega talalagedest, sillustest, seinade ja laemaalingutest Eestis.

Koostaja: Reesi Soodla, EKA restaureerimisteaduskond, 3. kursus

Juhendaja: Hilikka Hiiop

Interjööride dekoreerimine on kaugeleulatuv traditsioon - esimesed selle kunstiiliigi tunnistajad Eestis on kirikud, meie kunstiajaloo lättest, oma kaunite maalingutega kooriruumi ja pikihoone võlvidel ja seintel. Viimasel ajal on rohkesti avatud maalinguid kirikute kooriruumides (näiteks Martna kirikus 2004, Kihelkonna kirikus 2005 a.),

Järgnevad linnakodanike majad rikkaliku ornamendiga kaunistatud talalagede ja sillustega.

Eestis on rohkesti mõisasid, mille seinad ja laed olid kunagi (ning on osaliselt ka praegu) kaetud suurepäraste maalikompositsioonidega.

Üha enam hakkame väärtustama ka nõukogudeaegset kultuuripärandit, mille lahutamatu, kuid väga kiiresti hävineva osa moodustavad monumentaalsed seinade ja laemaalingud (näiteks Estonia laemaal, Elmar Kitse seinamaal Riisipere Kultuurimajas).

Dekoreeritud interjöörid keskajast 21. sajandini moodustavad Eesti kultuuripärandi ühe väärtuslikuma osa.

Igal aastal avavad restauraatorid uusi, seni tundmata maalinguid ajalooliste kihistuste alt (Tallinna raekoda, Niguliste pastorimaja) samas kui on hävinenud ja hävinemas ning unustuste hõlma vajumas informatsioon olemasolevatest maalingutest.

Kas kellelgi on terviklikku ülevaadet, kui palju ning kus meil üldse on seinamaalinguid? Milline on nende olukord hetkel? Kui palju on kunagisest hiilgusest alles praegu? Millal ja milliseid restaureerimistöid on nende säilitamiseks läbiviidud? Millises olukorras on kunstiteosed? Kuidas peaks nendega käituma edaspidi? Need on küsimused, millele on otsest vastust hetkel raske leida. Olemasolev info lae- ja seinamaalingutest on erinevates muinsuskaitse/restaureerimise institutsioonides laiali ning selle tõttu ei oma neist ning nende seisundist ülevaadet ei kunstiajaloolased, muinsuskaitseametnikud ega restauraatorid.

Rahuldava ülevaate saamiseks tuleb koondada kogu olemasolev materjal temaatiliste kirjutiste, publikatsioonide ja erinevatesse institutsioonidesse laiali pillutatud aruannetes

kajastuva info näol ning see läbitöödelduna ja süstematiseerituna asjast huvitatud osapooltele kättesaadavaks teha.

Vana Tallinna restauraatorite poolt EKA Restaureerimisteaduskonnale välja pakutud, tudengitööna teostatav projekt paneb aluse arhitektuursete maalingute kataloogile, mis eelkõige kogub dokumentaalsed andmed olemasolevatest monumentaalmaalidest ning salvestab need ühtsesse süsteemi, mis sisaldab infot nendega seni toimunud restaureerimis-konserveerimisprotsesside kohta ning nende hetkeseisundist. Varasema dokumentatsiooni taasläbitöötamine aitab ka luua tervikpilti arhitektuursete maalingute eksisteerimisest ning restaureerimise mahust. Süstemaatilise uurimus- ning dokumenteerimistegevuse raames loodav infopank on vältimatuks eelduseks igale plaanitavale conserveerimiskontseptsioonile, kriitiliste momentide korrektsele hindamisele ning sobiva restaureerimismetodoloogia valimisele. Tegemist oleks arhitektuurseid maalinguid objektiivselt ning süstemaatiliselt dokumenteeriva ja märksõnalise kataloogiga, mis ei analüüsiks ega annaks hinnanguid, vaid koondaks baasinformatiooni, mida edaspidised uurijad saavad oma töös kasutada.

Kataloogi koostamisel süstematiseeritakse esimesena olemasolevad maalingud Tallinna talalagedel. Järgnevas etapis kogutakse kokku informatsioon maalingute kohta Eesti mõisates. Projekti lõppeesmärk on laiendada edasi arhitektuursete maalingute liikide kaupa, koondades andmed nii keskaegsete kirikute maalingutest kuni nõukogude aegsete monumentaalmaalideni välja. Projekti esimene etapp teostatakse 3. kursuse bakalaureusetöö raames 2-3 tudengi ühistööna. Plaani kohaselt jätkavad projekti järgmised restaureerimisteaduskonna tudengid.

A. Kataloogi koostamise eesmärgid ja tulemused

Projekti eesmärk on panna alus monumentaalmaale dokumenteerivale süsteemile ja luua sellest ühtne, nii professionaalidele (kunstiajaloolased, muinsuskaitse ametnikud ja restauraatorid), kui avalikkusele kättesaadav kataloog.

Katalogiseerimise eesmärgid:

- Dokumenteerida erinevat tüüpi arhitektuursete maalingute levikuala – st määrata maalingute olemasolu ning paiknevus – ja sellega luua võrdlev materjal, mis on aluseks nii stilistilisele, tehnilisele kui seisundit hindavale analüüsile.

- Dokumenteerida ja hinnata monumentaalmaalide hetkeolukorda, kuna reaalne situatsioon on see, et paljude maalide säilitamistingimused (näit. mõisates) ei luba neile enam pikka iga. S.t, et ühel hetkel pole neid enam võimalik dokumenteerida.
- Koguda kokku maalide restaureerimist ja läbiviidud uuringuid puudutav info (s.h ka restauraatorite omapoolsed kommentaarid objektide kohta), mis on jäänud pidama erinevatesse objektiga tegelenud institutsioonidesse. Läbi töötada olemasolevad aruanded ja uuringud ning selle alusel analüüsida ja võrrelda erinevaid konserveerimis-restaureerimiskontseptsioone enne, nüüd ja tulevikus.
- Määrata kriitilises seisus olevate arhitektuursete maalingute hulk.

Katalogiseerimise tulemused:

- Ühtse ja pidevalt täiendatava infopanga / kataloogi loomine.
- Monumentaalmaalide restaureerimist puudutava olemasoleva dokumentatsiooni objektiivne ülekontrollimine ning täiendamine.
- Seisundi hinnang.

Kataloogi kasutajad

Projekti peamine eesmärk on luua kõigile muinsuskaitsele üksustele kergesti kättesaadav ning haaratav infopank. Selle parimaks saavutamiseks on kogutud informatsioonist digitaliseeritud kataloogi loomine, mis vähemalt osaliselt peaks olema kättesaadav internetis.

- Muinsuskaitseamet – saab adekvaatse ülevaate kunstiväärtustest ja nende olukorrast.
- Kunstiajaloolased – võimalus kasutada kataloogi baasinformatsioonina edaspidistes uuringutes ja analüüsides. Ülevaade Eesti monumentaalmaali kunstis toimunust.
- Restaurationid-konservaatorid – saada kiiresti ülevaade monumendiga varem toimunud; võimalus vältida vigu teiste kogemuste põhjal, võrrelda endisi ja praegusi restaureerimiskontseptsioone.
- Tavainimene – turismi seisukohalt oluline teadmine, kus paiknevad olulisemad ja haruldasemad kunstiväärtused, mis muidu võiksid jääda nägemata.

Projekti orienteeruv ajakava

1. etapp

(sept. – dets. 2005)

1.1 Projekt-ettepaneku viimistlemine ja lõplik väljatöötamine.

1.2 Andmete kogumise plaani väljatöötamine ja kataloogi formaadi loomine.

1.3 2-3 objekti näitel andmebaasi struktuuri sobivuse testimine.

- Valitud piloot-objektide kohta olemasolevate dokumentatsioonide (nii tekstilise kui visuaalse materjali) kokku kogumine ja läbi analüüsimine;
- Andmete interpreteerimine ja süstematiseerimine;
- Andmebaasi formaadi ja infohulga lõplik väljakujundamine;
- Informatsiooni kandmine kataloogi;
- Projekti tulemuste esitlemine ja projekti laiendamine teistele objektidele.

2. etapp

(jaan. –juuni. 2005)

2.1 pilootfaasis loodud standardite alusel teiste objektide dokumenteerimine;

2.2 Informatsiooni lisamine kataloogi;

2.3 Kataloogi vormistamine ja esitamine bakalaureusetööna.

3. etapp

3.1 Teiste monumentaalmaali liikide (mõisamaalid, Nõukogudeaegsed monumentaalmaalid) dokumenteerimine ja katalogiseerimine pilootfaasis loodud standardite alusel.



Meie: 30. 03. 2006.

Lugupeetud mälestise omanik, kasutaja või valdaja!

Eesti Kunstiakadeemia restaureerimiskooli üliõpilased Kais Matteus ja Reesi Soodla teostavad Tallinna Kultuuriväärtuste Ameti tellimusel Tallinna vanalinna maalitud talalagede inventariseerimisest ja katalogiseerimisest. Sellega seoses on neil tarvis tutvuda Teie omandis, valduses või kasutuses olevate ruumidega, kus leidub maalitud talalagesid. Palun lubada kõnesolevate ruumidega tutvuda ja lagesid fotografeerida. Fotosis ja inventariseerimise materjale kasutatakse muinsuskaitse eritingimuste ja restaureerimisprojektide koostamisel või teaduslike eesmärkidel.

austusega

Boris Dubovik
TKVA muinsuskaitse osakonna juhataja

Lisa 3



TALLINNA KULTUURIVÄÄRTUSTE AMET

Osaühing Foreital
Kullasepa 3
Tallinn

25.04.2006 nr 1-10/354

Tallinna Kultuuriväärtuste Amet palub võimaldada meie ameti esindajale Reesi Soodla (isikukood 48407314221) juurdepääsu Teile kuuluvale Kullasepa 3 kinnistuosale. Meie amet on tellinud vanalinnas asuvate väärtuslike interjööri detailide kohta uurimistöö, et kaardistada ja paremini kaitsta vanalinna muinsuseid.

Lugupidamisega

Boris Dubovik
Muinsuskaitse osakonna
juhataja